Jaargang 22 no 10 oktober 2015

NaderBekeken

Homoseksualiteit

Verder in dit nummer o.a.:

- Gesprekshervatting
- Nieuwe bijbeluitleg
- Gemeente: mooi cadeau?

Themanummer

Gemeente als geschenk

Schriftlicht

Niek den Hertog

Wat ontvangen wij van Jezus? Als we het elkaar zouden vragen, dan zou vermoedelijk vaak het antwoord klinken: door Christus ontvangen we het eeuwige leven. Onze zonden worden vergeven, wij staan vrij voor God door Hem.

En als we aan onze buren willen uitleggen wat geloof betekent, dan zullen we ook snel deze dingen noemen. We zijn daarmee goede leerlingen van onze traditie, want de Catechismus en de Nederlandse Geloofsbelijdenis spreken ook in deze termen over Christus' geschenken. Zonder twijfel is het een diepe, bijbelse lijn die daarmee gewezen wordt. De vraag is echter of één belangrijk geschenk niet over het hoofd gezien wordt: de gemeente waarin de levende Christus ons plaatst.

In Marcus 10 is Jezus met zijn leerlingen in gesprek. Het gesprek met de rijke jongeling is net geweest als Petrus de vraag in het midden legt: 'Meester, wij hebben alles achtergelaten en zijn U gevolgd!' Het antwoord van Jezus is verrassend: 'Ik verzeker jullie: iedereen die broers of zusters, moeder, vader of kinderen, huis of akkers heeft achtergelaten omwille van mij en het evangelie, zal het honderdvoudige ontvangen: in deze tijd broers en zusters, moeders en kinderen, huizen en akkers, al zal dat gepaard gaan met vervolging, en in de tijd die komt het eeuwige leven.' Inderdaad noemt Jezus het dus: wie Hem volgen, ontvangen het eeuwige leven. Maar Hij noemt nog iets waar we vaak overheen lezen. Wie Hem volgt en alles achterlaat, ontvangt het honderdvoudige aan broers, zusters, moeders en kinderen. Dat gaat over de gemeente, dat begrijpen we wel. Als Jezus aan zijn leerlingen zegt wat het volgen van Hem aan zegeningen meebrengt, dan noemt Hij ook het feit dat Hij ons in zijn gemeente een plek geeft. De broeders en zusters om ons heen zijn een geschenk van de Levende. In Efeziërs 4 zien we iets vergelijkbaars. Onder de gaven die de opgevaren Christus aan de mensen gegeven heeft, worden verschillende ambten genoemd.

Waarom noemen onze formulieren dat dan zo weinig? En waarom komen wij zelf zo weinig op het idee om aan mensen om ons heen de gemeente te noemen als geschenk van Christus? Waarom praten onze belijdenissen vooral in termen van kenmerken over de kerk (en dus: in termen van problemen) en danken ze niet eerst voor de kerk? Dat heeft te maken met de tijd van ontstaan. Allereerst: tussen Rome en Reformatie liep het geding over de kenmerken van de ware kerk. De reformatoren beschuldigden de roomse kerk ervan afgedwaald te zijn en geen ware kerk meer te zijn. Bovendien: in de tijd van de Reformatie was de kerk alom aanwezig en stond niet ter discussie. En wat overal is, kun je gewoon gaan vinden, over het hoofd gaan zien.

Wat is wezenlijk?

Vandaag is de kerk niet alom aanwezig. Integendeel. De kerk heeft het lastig. Zoals veel van de verbanden die we geërfd hebben van onze voorouders. Dat moeten we niet vergeten: politieke partijen, vakbonden, omroepen hebben het ook heel moeilijk om hun achterban vast te houden. Mensen zoeken vandaag andere vormen van betrokkenheid dan vroeger. Dat wil dus zeggen dat we niet heel massief de conclusie kunnen trekken dat de terugloop van kerkelijke betrokkenheid recht evenredig is aan de terugloop van geloof. Het dwingt om te vragen wat wezenlijk is, wat kerk eigenlijk is en hoe we vandaag

dan kerk hebben te zijn. Want als Jezus de gemeente noemt bij de geschenken die Hij geeft aan de zijnen, dan zullen we er niet omheen kunnen om de vraag te stellen wat wezenlijk is voor kerk-zijn in een veranderende samenleving, zodat we niet het verwijt kunnen krijgen dat de kerk de mensen verlaten heeft, in plaats van andersom.

Alles achterlaten

Het begint met het 'alles in de steek laten' waar Petrus over spreekt. Wat is dat? Moeten we dat letterlijk lezen? Nee – Jezus komt niet om de gaven van zijn Vader stuk te breken. Als de Here ons het leven geeft, plaatst Hij ons in een gezin, komen er mensen op ons pad om het leven mee te delen, ontvangen we vrienden, relaties uit zijn hand. Jezus scheurt dat niet aan stukken. Hij plaatst ons in de verbanden waarin we gesteld zijn, in een nieuwe verhouding. Ga maar na: een van de eerste dingen die we lezen in het evangelie, is dat Jezus met Petrus naar zijn huis gaat om Petrus' schoonmoeder te genezen – Jezus heeft zijn leerling dus niet losgescheurd uit zijn familie. Verder in het evangelie lezen we herhaaldelijk dat Jezus in een boot stapt. Van wie zou die boot nou zijn? Van de leerlingen toch? Aan het einde van het evangelie lezen we dat Petrus gaat vissen en ook direct een boot ter beschikking heeft – dat zal toch zijn eigen boot wel geweest zijn. En uit Paulus' eerste brief aan de Korintiërs (9:5) weten we dat Petrus zijn vrouw meenam op zendingsreizen. Kortom: alles achterlaten is niet hetzelfde als: je losscheuren uit de verbanden waarin je leeft (waarin de Here God je gesteld heeft) en niets meer met die mensen te maken hebben.
Het betekent allereerst dat Jezus tussen jou en alle anderen staat. Hij bepaalt al mijn verhoudingen en relaties. Met wie ik ook omga: Jezus is de eerste die ik tegenkom. Tussen mij en mijn kind, tussen mij en mijn partner, tussen mij en mijn ouders, tussen mij en mijn werk, tussen mij en mijn hobby staat Hij. En Hij is er dan ook bij als ik spreek met de mensen bij wie ik hoor. Dat kan alleen maar een diepe invloed hebben op de manier waarop ik met hen omga. Alles achterlaten en Christus volgen betekent dat er geen directe verhoudingen meer zijn.

Jezus verbindt

Wie zo Jezus leert volgen, ontvangt er honderdvoudig voor terug: broers, zusters, moeders enzovoort. Als je erop gaat letten, moet het wel opvallen: in het evangelie lezen we eigenlijk nergens over mensen die in hun eentje geloven. Steeds zie je dat mensen die Jezus volgen, direct ook aan andere gelovigen verbonden worden. Ja, je ziet dat Jezus mensen die alleen hun weg gaan, een plek in de gemeente geeft. Die vrouw in Johannes 4, die bewust op het heetst van de dag water gaat putten om te ontkomen aan de praatjes en de scheve gezichten, stormt na haar ontmoeting met Jezus bij de bron terug naar de stad en roept haar stadsgenoten erbij. Ik heb iemand ontmoet die alles van mij weet – en mij niet veroordeelt. Ineens staat ze vrij midden tussen al die mensen die ze eerst ontliep. En velen om haar heen komen tot geloof.
Of denk aan die bloedvloeiende vrouw uit Marcus 5. Na haar genezing wil ze stilletjes terugzakken in de menigte om een steegje in te schieten en te verdwijnen. Maar Jezus heeft gevoeld dat er kracht van Hem is uitgegaan en wacht tot ze tevoorschijn treedt en haar verhaal doet. Een verhaal – zo stel ik me voor – van eenzaamheid ten gevolge van haar ziekte. Een verhaal van verdriet en pijn ongetwijfeld over die dokters die haar van alles hadden voorgespiegeld. Het geschenk van genezing is niet het enige wat ze van Christus ontvangt, ze ontvangt een gemeente erbij. Stel je eens voor hoe Jaïrus sinds die dag naar deze vrouw gekeken zal hebben. Voor altijd is haar genezing verbonden met de opwekking van zijn dochtertje. En vanaf het kruis verbindt Jezus Maria en Johannes voorgoed aan elkaar: Moeder, zie uw kind, zoon, zie uw moeder. Overal waar Jezus komt, verbindt Hij mensen.

Een koor

Het mag ons wel te denken geven. Slaan wij bij het zoeken van Jezus' aanwezigheid in ons leven soms niet heel

NaderBekeken

Themanummer Homoseksualiteit

- **Schriftlicht**
  Gemeente als geschenk 258
  Niels den Hertog
- **Kroniek**
  Rapporten over homoseksualiteit 261
  Hervatting van het gesprek over homoseksualiteit 262
  Kees van Dijk
- **Thema**
  Hoe lezen we de Bijbel? De nieuwe manier van bijbellezen toegepast op homoseksualiteit 265
  Pieter Boonstra
- **Column**
  'Weigerambtenaar van het jaar' 269
  Rufus Pos
- **Woordwaarde**
  Wat doet Lucas met Gods wil? 270
  Frans Wisselink
- **Opgewekt ge-*reform*-eerd**
  Gerust 272
  Jan Wesseling
- **Rondblik**
  Wel zo zijn, niet zo doen 273
  Pieter Niemeijer
- **Rondblik**
  Het lied 'Amazing Grace' 277
  André van Leeuwen
- **Gemeentebreed**
  We hebben (g)een mooie gemeente 278
  Jan Blok
- **Gelezen**
  Op de 'kermis' van de hermeneutiek 280
  Harm Boiten
- **Gedicht**
  Veerman. Menno van der Beek 284
  Gert Slings
- **Terugblik**
  Burgerlijk huwelijk op de helling 285
  Gert Schutte

gemakkelijk de gemeente als vindplaats over? Als ik de evangeliën op me laat inwerken, stel ik vast dat de mensen daar Jezus niet zo vaak in een één-op-één-ontmoeting troffen, maar meestal te midden van mensen met wie Hij zich omringd had. Zou dat vandaag anders zijn? We moeten Hem niet allereerst zoeken in een bijzonder gevoel, of in bijzondere gebeurtenissen. Wie zegt dat die echt van Hem komen? En bovendien: wat zéggen die gevoelens dan precies? We moeten Hem daar zoeken waar er twee of drie in zijn Naam bijeen zijn, want daar is Hij in hun midden. Daar klinken zijn beloften en geboden en wordt zijn woord gehoord. Onopgeefbaar voor kerk-zijn is dus dat christenen de ontmoeting met elkaar zoeken, want ze zijn aan elkaar verbonden. Met welk doel? Twee dingen lijken me van belang.

Allereerst: Jezus zegt er iets bij als Hij spreekt over de gemeente. Het geschenk van de gemeenschap zal gepaard gaan met vervolging. In deze wereld is navolging van Christus niet eenvoudig en wordt er van veel kanten aan de leerlingen getrokken. Wij worden niet vervolgd, maar dat betekent niet dat de kerk in ons land niet wordt tegengewerkt. De vijandschap tegen het werk van de Here heeft onder ons veelal een vriendelijk gezicht. Het alom heersende relativisme heeft ons in de greep. De hang naar bezit, naar het nieuwste van het nieuwste maakt dat mensen achterop kunnen raken in de gemeente en bijna ongemerkt verdwijnen. Juist dan is het zo belangrijk dat we aan elkaar gegeven zijn: wie sterker mag staan in het geloof, kan iemand die achteropraakt opzoeken, vasthouden. En wie door een moeilijke periode gaat in het geloof, mag achteroverleunen in de gemeenschap en zo als het ware meegetrokken worden, zoals militairen een gewonde collega tussen zich in nemen om hem niet achter te laten op het slagveld. Het beeld van een koor kan hier goede diensten doen: wanneer mijn stem zwakker is door verkoudheid of vermoeidheid, staan de andere leden van het koor door te zingen en trekken ze mij mee.

Proeftuin

Maar bovendien: in die gemeente ontmoet ik allerlei verschillende mensen met hun eigen ervaringen. Als ik alleen even denk aan die groep leerlingen rond Jezus, dan heeft Petrus andere ervaringen opgedaan dan Johannes. Als Petrus in de kring van de gemeente vertelde over zijn ontmoetingen met Jezus, zal Hij het woord 'trouw' vermoedelijk veel gebruikt hebben. Het kan toch niet anders of deze leerling die zo vaak afdwaalde vanwege zijn impulsiviteit, moet onder de indruk geweest zijn van de zoekende trouw van Christus. Terwijl ik me van Johannes kan voorstellen dat hij veel gesproken zal hebben over de liefde van God in Christus. Niet voor niets schrijft hij in zijn evangelie (3:16 en 13:1!) en zijn brieven over die liefde. Petrus en Johannes zijn zo twee heiligen die samen de lengte en breedte en hoogte en diepte van de liefde van Christus kennen – die alle kennis te boven gaat. Ook hier kan het beeld van een koor goede diensten doen: wanneer ik een lied zing, kan ik het alleen maar eenstemmig zingen. Je hoort de melodie, je herkent het lied – maar als anderen hun partij erbij voegen, klinkt datzelfde lied veel rijker, al zingt de bas een andere partij dan de tenor. Het klinkt voller, je hoort meer in de muziek.

In onze tijd waarin we zoeken naar de aanwezigheid van Christus in ons leven, mogen we aan de gemeente niet voorbijgaan. Het zal erom gaan dat we opnieuw naar elkaar leren kijken. Opnieuw naar de gemeente leren kijken. Leren beseffen dat ik die gemeente nodig heb, zoals die gemeente mij nodig heeft. Dat die gemeente een proeftuin is, een maquette als het ware – waar je iets aan het licht ziet komen van datgene waar het in Jezus' koninkrijk om gaat. En waar ik bij de les gehouden word, en anderen bij de les mag houden.

Drs. C.C. den Hertog te Surhuisterveen is predikant van de CGKv.

Rapporten over homoseksualiteit

Onder christenen wordt verschillend gedacht over 'het thema homoseksualiteit'. We kunnen dat heel afstandelijk zo zeggen: 'het thema homoseksualiteit'. Maar het kan ook een onderwerp worden of zijn dat dicht bij je staat.

Wat wil de Here van me? Mag ik liefhebben zoals het voor mij goed voelt? Of moet ik dat van mezelf veroordelen? En hoe ga ik dan om met de krachten van liefde en seksualiteit die toch in me liggen? Krachten die door mensen in mijn omgeving worden opgewekt, door mezelf worden aangewakkerd of juist getemperd... Wie mag ik zijn?
Ouders van christenhomo's en lesbiënnes geven aan dat hun gedachten veranderd zijn nadat hun zoon of dochter 'uit de kast kwam'. Ze denken er in veel gevallen minder rechtlijnig over, minder afkeurend. Het raakt je wezen, of dat van je kind. Het is geen theoretische discussie meer die beslecht wordt met een eenvoudig en afstandelijk toepassen van bijbelwoorden.
De Bijbel dient altijd betrokken te worden gelezen, niet in schema's en afstandelijk. Maar uit een gevoel van betrokkenheid: betrokken bij de Spreker van de tekst en bij de gemeente van de Heer. De Here Jezus waarschuwde de farizeeën dat ze anderen lasten oplegden die ze zelf met geen vinger wilden aanraken (Luc. 11:46).

Hand op de mond?

In de kerk praten we duidelijk niet graag over homoseksualiteit. Vroeger niet, omdat het ook maatschappelijk 'het heel erge' was. Voor de maat van de mensen te schandelijk om te noemen. Iedere ruimte voor afwijkende seksuele oriëntatie ontbrak. Daardoor gebeurde er veel ondergronds. En er werd veel in stilte geleden zonder dat mensen ook maar een spoor van begrip of meeleven ontvingen.
Enig begrip ontstond er in christelijke kringen, toen er geschreven werd door en over de schrijfster Wilma, en de dichter Willem de Mérode.
Maar de werkelijke doorbraak kwam vanuit de maatschappij. Niet vanuit de gemeenschap van broeders en zusters die elkaar steunen.

Vandaag de dag zou dat anders moeten zijn. In de samenleving is er alle ruimte gekomen voor de uiting en beleving van homoseksualiteit. Na de baanbrekende aanwezigheid van Jos Brink is het in de media nu de tijd van Paul de Leeuw, Albert Verlinde en de omstreden winnaar/winnares van het songfestival, Conchita Wurst.
Maar is het werkelijk zo dat de maatschappelijke openheid het gesprek in de kerken heeft bevorderd?

Het gesprek over homoseksualiteit in de GKv lijkt niet erg te vlotten. Een aantal jaren geleden (2012) werd een moratorium bepleit: de hand op de mond... Laten we eerst maar eens een tijd uittrekken voor gesprek en het gezamenlijk nadenken voordat we grote woorden spreken. Dat was naar aanleiding van een studiedag te Kampen op 20 januari 2012 over: *Homoseksualiteit: samen op weg naar één Christelijke stijl*?, en een publicatie naar aanleiding van deze studiedag: *Open en kwetsbaar. Christelijk debat over homeseksualiteit*.
De meningen bleken tegengesteld en niet uitgekristalliseerd. Althans, meningen die meer vrijheid en mogelijkheden zagen voor homoseksuele relaties, kregen niet alle handen op elkaar. Er werd voor gepleit om bijvoorbeeld af te zien van het toepassen van de kerkelijke tucht in situaties van homoseksueel samenleven. Daar lag blijkbaar de gedachte achter dat 'geen tucht' barmhartiger is dan 'wel tucht'... En daar kun je, in het algemeen gesteld, zo je vragen bij hebben.

Rapporten

In de GKv is, anders dan in de CGK en de NGK, nog nooit een kerkelijke uitspraak gedaan over de positie van homoseksuele leden van de gemeente. Wel heeft in situaties van appel en beroep een synode een uitspraak gedaan over de vraag of het onder één dak leven van homoseksuele gemeenteleden toelaatbaar is. En waar een kerkenraad ruimte liet voor hen die homoseksueel samenleefden, werden gemeenteleden die daartegen in het geweer kwamen, grotendeels in het gelijk gesteld. Dat waren echter situaties van appel en beroep. Een rapport over het thema homoseksualiteit is er niet.

Al een straatlengte verder

Anders is dat in de CGK. Daar verscheen een uitgebreid rapport van een synodecommissie (*Studierapport homoseksualiteit en homoseksuele relaties*, te vinden op de website van de CGK). Het rapport spreekt op een gevoelige, tijdbetrokken wijze over homoseksualiteit. Tegelijk wordt op basis van de Bijbel de conclusie verdedigd (en de CGK namen dat voor hun rekening), dat de Bijbel homoseksuele relaties afwijst. En dat de kerk dus niet anders mag dan homoseksueel samenleven afkeuren en ontraden. Daarmee is de CGK niet uitgepraat. Er wordt aangedrongen op een homovriendelijk klimaat in de kerken, waarin homo's in hun strijd om zuiver te leven een veilig huis wordt geboden.

In de NGK ging het anders. Ook daar is studie gedaan. Ook daar werd in een rapport de conclusie getrokken dat de exegese van alle relevante bijbelpassages geen andere conclusie rechtvaardigt dan dat de Bijbel homoseksueel verkeer afwijst. (Zie het rapport *Ambt en homoseksualiteit, een Bijbels verantwoord perspectief?*, te vinden op de website van de NGK.) Maar vervolgens was daar de kous niet mee af. Dat lag al ingevouwen in de opdracht van de commissie. Die was het veld in gestuurd met een vraag of het toelaatbaar is dat een homoseksueel lid van de gemeente wordt aangesteld in een kerkelijk ambt. Alleen die vraag is al een straatlengte verder. In de NGK komt men, op basis van hermeneutische overweging tot een conclusie die door de meerderheid van de commissie wordt gedragen, dat er wel degelijk ruimte kan worden gegeven voor homoseksuele relaties in liefde en trouw. En dat zo'n relatie dan ook geen belemmering hoeft te zijn om de betrokkene (m/v) te roepen tot een bijzonder ambt.

Over dat hermeneutische aspect schrijft verderop Pieter Boonstra een artikel in de rubriek Thema.
Ik blijf zitten met dezelfde verbazing als me beving bij het lezen van het rapport over *M/V in de kerk* dat voor onze eigen generale synode werd geschreven. Hoe is het in de vrede mogelijk met een beroep op het voortschrijden van tijd en inzicht een advies te geven dat lijnrecht tegen de exegese van de tekst van Gods heilig Woord ingaat?

Hervatting van het gesprek over homoseksualiteit

In de GKv is – naar het lijkt – het gesprek over homoseksualiteit wat vastgelopen. Daarom is het fijn als iemand het gesprek wil voortzetten. In het blad *Onderweg* stond op 27 juni een artikel van ds. Matthijs Haak, waarin hij een stap verder wil komen. *Homo's en lesbiennes op een inclusieve manier welkom heten; een stap verder in het gesprek.*

Hij legt in een paar woorden zijn visie neer:
Homoseksualiteit is niet een beleidsnotitie op de kerkenraad, eventueel zelfs verbonden met vormen van censuur. Homoseksuele broers en zussen zouden we op een inclusieve manier welkom moeten heten in onze gemeenten. Welkom: of je nu een relatie hebt of niet. Welkom: aan de tafel van de Heer.

Haak geeft daarbij uiteraard een toelichting.
In de eerste plaats geeft hij aan dat de kerk in navolging van haar Heer iedereen accepteert zoals hij of zij is. Daarbij verwijst hij naar Kolossenzen 3, waarbij het verschil tussen Jood en heiden ondergeschikt is aan het toebehoren aan Christus. Haak leest voor 'Jood en heiden' eenvoudig 'hetero of homo'. *We kennen elkaar in Christus. Welkom: of je nu een relatie hebt of niet.*

Spanning

Ik volg deze argumentatie niet. Paulus heeft het in zijn brief aan de Kolossenzen, dat derde hoofdstuk, over mensen die tot de gemeente behoren en de Here van harte zijn toegedaan. Zij kenmerken zich door het laten afsterven van ontucht, zedeloosheid, hartstocht, lage begeerten en ook hebzucht... Ze geven alles op wat niet bij de nieuwe mens past.
En daar ligt nu net de discussie in het kader van de homoseksualiteit: is een homoseksuele relatie werkelijk mogelijk voor wie de Here van harte is

toegedaan? Wat is het resultaat van dat reinigende werk dat de Here door zijn Geest in mensen doet? Een nieuwe mens worden, past daar nu wel of niet een homoseksuele levensstijl bij? De Bijbel laat naar mijn overtuiging niet de ruimte voor het hebben van een homoseksuele relatie.
De kerk heet ieder welkom die samen in dat spanningsveld van vernieuwing wil gaan staan. De ruimte die Haak lijkt te scheppen met zijn opmerkingen, verteert zichzelf ten slotte weer.
En is het waar dat de Here mij aanvaardt, gewoon zoals ik ben? Is dat het eerste en voornaamste wat er te zeggen valt? Toen ik voor het eerst de kerk in werd gedragen, werd er wat anders gezegd, in het klassieke doopformulier. Er werd gezegd dat ik niet acceptabel was zoals ik ben. Maar dat de Here me zó niet zou laten. Ik stierf in het doopwater en stond op in een nieuw leven (Kol. 3...). En die spanning ligt er nu in mijn leven.

Media

Een tweede toelichtende opmerking van ds. Haak betreft een tegenstelling tussen het levensgevoel van christenen en de visie die ze uitdragen op homoseksualiteit. De visie is veelal deze: homoseksuelen mogen zich door de Here geliefde kinderen weten. Maar een exclusieve (seksuele) relatie van mensen die tot hetzelfde geslacht behoren, wordt afgekeurd.
Tegelijk, aldus Haak, juichen de kerkleden de homo-emancipatie toe. Ze zouden juichen bij de invoering van het homohuwelijk in Ierland en bij de overwinning van sekseloze Conchita Wurst bij het songfestival. Haak noemt het een potsierlijke situatie.
Ik herken me totaal niet in de beide genoemde voorbeelden. Ik ben niet blij met het homohuwelijk, en van Conchita Wurst moet ik ook niets hebben. Dan voel ik eerder wat Judas in zijn brief schrijft (Judas 23): *medelijden gepaard met vrees*...
Maar ondertussen, iets van het argument kan ik wel meemaken. Door de invloed van onder meer de media ontstaat er een verschil tussen het levensgevoel en het door de Bijbel onderbouwde standpunt. Volgens Haak moet dat anders. En dat ben ik met hem eens.
Maar volgens hem is het samenkomen van levensgevoel en standpunt belangrijker dan het uiteindelijk in te nemen standpunt zelf. Dus je gevoel en je mening moeten een eenheid zijn, linksom, dan wel rechtsom...

Linksom, dan wel rechtsom

Dan wrijf ik echt mijn ogen uit. *Neig mijn hart en voeg het saam*... Eenheid tussen gevoel en overtuiging... Maar het standpunt doet er minder toe? *Neig mijn hart en voeg het saam* ***tot de vrees van uwe Naam***... Mijn gedachten moeten *krijgsgevangenen worden om ze aan Christus te onderwerpen* (2 Kor. 10:5). Volgens Haak komt het juiste standpunt later wel. Ik ben daar minder gerust op. Betekent dat voor mijn homofiele broeders en zusters, dat voortdurend ieder gesprek over hun levenskeuzes onder de druk van de kerkelijke tucht moet plaatsvinden? Ik denk het niet. Maar een relativeren van de wil van de Here is het laatste wat moet gebeuren.

Huwelijk

Zijn derde toelichtende opmerking betreft het naar elkaar luisteren in de discussie. Daarbij luistert hij naar de homochristen Justin Lee in zijn boek *Verscheurd*. Haak legt al luisterend een blinde vlek bloot bij Lee. Deze leest de afkeurende teksten over homoseksualiteit en herkent daar zijn eigen situatie niet in. Uiteindelijk durft Lee niet een definitieve keuze aan, tussen alleen blijven of zich vrij voelen een relatie aan te gaan. Ondertussen is voor deze auteur leven in de liefde een principe dat zo hoog staat, dat wie in liefde leeft, eigenlijk geen zondaar kan zijn. En daarmee lijkt de keuze voor afzien van een seksuele relatie een keuze die ten slotte achterhaald zal blijken te zijn. Haak legt de redenering mooi bloot: ze leidt haast onontkoombaar tot het als achterhaald zien van het alleen blijven van homofiele broeders en zusters.
Lee focust zich op de teksten die in de Bijbel over homoseksualiteit (lijken te) gaan. Haak benadrukt terecht dat we in het gesprek over homoseksualiteit juist de teksten die over het huwelijk gaan, het volle pond moeten geven. Die slaat

Lee over. Wat zegt het ons dat de Here in zijn Woord telkens met nadruk de exclusieve relatie tussen man en vrouw aanwijst?
Ik voeg daaraan toe: is het huwelijk zoals de Bijbel het tekent, ook hoe de Here het als beeld van zijn liefde voor ons gebruikt, niet een argument tegen homoseksuele relatievorming?

De derde toelichtende opmerking van ds. Matthijs Haak vormt een goede illustratie van wat ds. Pieter Boonstra verderop in dit nummer aanwijst als een trend in het hermeneutisch benaderen van de vraagstukken aan de hand van de Bijbel. En dan bedoel ik of je beweegt vanuit de tekst naar de situatie van nu, of dat de beweging eerder andersom is. Van de situatie van heden naar de tekst. Dat levert andere vragen op.
Als we met de tekst naar het heden gaan, dan kan de vraag zich voordoen: moeten wij ons bekeren? Ga je andersom: van de situatie naar de tekst, dan is de vraag al gauw anders: kunnen we nog iets met die tekst vandaag?

De verbinding tussen leer en leven is Haak veel waard. En dat stem ik hem meteen toe. Maar hoe moet dat gebeuren?

Tendens

Haak ziet in de Bijbel een tendens naar meer gelijkwaardigheid voor vrouwen en slaven. En daarom zijn we vandaag dankbaar voor de veranderde posities: afschaffing van de slavernij, gelijkwaardigheid van man en vrouw. Anders dan we aantreffen in het Nieuwe Testament. Maar die ontwikkeling ligt in lijn met tendensen die je al in het Woord van God ziet. Slaven en heren aan een avondmaalstafel, in Christus is man of vrouw zijn niet belangrijk... Ik begrijp de redenering, al houd ik voor de man-vrouwverhouding nog zo mijn vragen. Waar expliciet vrouwen de plek in het leiderschap van de gemeente wordt ontzegd in teksten van Paulus, durf ik niet met het beroep op een dergelijke tendens vrouwen in leer- en regeerambt toe te staan.

Zie je een dergelijke tendens ook waar het gaat over homoseksualiteit?
Haak lijkt het te bepleiten. Al is het niet mogelijk dat te illustreren met bijbelwoorden die expliciet de homoseksualiteit raken. Wel ziet hij bestaande tegenstellingen tussen mensen opgeheven. De Bijbel relativeert zelfs het huwelijk (Mat. 22:30), Christus laat het goede nieuws in eerste instantie door vrouwen vertellen, en zo noemt Haak meer voorbeelden. Concluderend stelt hij: *Jezus zet alle verhoudingen, ordeningen, structuren, rangen en standen op zijn kop en naar zijn hand. De enige orde die telt, is het geloof in Hem.* Om te eindigen met de verontrustende zinnen: *Wie kijkt er in deze Jezus ook maar op van een discussie over ongeordende liefde? Waar Jezus' liefde woont, daar gebiedt de Heer zijn zegen. Over verschillen tussen homo's en hetero's hoef je je in deze Heer niet druk te maken.*

Jezus zet alle verhoudingen naar zijn hand

Het artikel van Haak heropent het gesprek. En dat is goed. Hij maakt duidelijk dat het belangrijk is dat het gesprek met mijn homoseksuele broeder of zuster niet voortdurend gevoerd wordt onder de dreigende toon: 'hoor jij er eigenlijk wel bij?'
Als dat de bedoeling is van zijn inclusieve benadering, dan ben ik er blij mee. Maar behoren tot de gemeente schept ook de verplichting om te handelen volgens de geboden van de Heer.

Het artikel van Haak sluit af met een passage over kruisdragen. En daarin dienen we inclusief te zijn. En daar wringt voor mij nogal eens de schoen en schrijnt mijn geweten: hoeveel ontzeg ik mij omwille van de Heer van mijn leven? Met hoeveel recht kan ik als een broer die zelf ook weet wat kruisdragen is, mijn homoseksuele broeder of zuster aanspreken?

Afgesloten 30 september 2015.

Nader Bekeken – speciale abonnementen

Neem een proefabonnement op Nader Bekeken! U ontvangt het blad dan drie maanden voor maar € 5,-.
Wilt u iemand een waardevol cadeau aanbieden? Denk dan eens aan een geschenkabonnement op Nader Bekeken.
Het kost u slechts € 17,- en hij/zij ontvangt het blad dan een jaar lang!
Kijk op www.woordenwereld.nl of www.bladenbox.nl of bel 0900-226 52 63 (€ 0,10 p.min.).

Hoe lezen we de Bijbel?

De nieuwe manier van bijbellezen toegepast op homoseksualiteit

Thema
Pieter Boonstra

In een eerder artikel heb ik het GKv-(meerderheids)rapport *Mannen en vrouwen in dienst van het evangelie* besproken en daarin uitgelegd dat er sprake is van een nieuwe manier van bijbellezen (*Nader Bekeken*, jrg. 20 [2013], p. 298v).

Deze nieuwe manier, zo heb ik toen proberen aan te geven, vindt zijn grond in het kritiekloos overnemen van theorieën uit de moderne hermeneutiek. Nu is mij gevraagd om op dit punt ook het onlangs door een commissie van de Nederlands Gereformeerde Kerken gepubliceerde rapport over homoseksualiteit te bekijken: *Ambt en homoseksualiteit: een Bijbels verantwoord perspectief?* (te downloaden van: www.ngk.nl).

Het is een rapport met meerdere lagen, om zo te zeggen. Uiteindelijk gaat het om de vraag of het ambt openstaat voor gemeenteleden die een homoseksuele relatie hebben. Maar dat betekent dat daarmee ook de vraag of een homoseksuele relatie is toegestaan, uitvoerig aan de orde komt. Ten slotte is ook in dit rapport sprake van een meerderheids- en minderheidsstandpunt. Volgens de meerderheid van de commissie geeft de Bijbel ruimte aan het hebben van een homoseksuele relatie en is er wat haar betreft geen belemmering voor het openstellen van de ambten voor hen die leven in een homoseksuele relatie. De minderheid ziet bijbels gezien echter geen ruimte voor een homoseksuele relatie en vindt het openstellen van de ambten een stap te ver. Zoals op de website van de NGK bij de presentatie van dit rapport kernachtig wordt verwoord: 'De commissie is unaniem in haar conclusie dat het oordeel over homoseksuele contacten in de Bijbel "uiterst negatief" is. Doordat binnen de commissie verschillend gedacht wordt over de hermeneutische vertaalslag naar onze tijd en cultuur, komt zij niet tot een eensluidend antwoord op de vraag, of er in de gemeente van Christus ruimte is voor homoseksuele relaties in liefde en trouw'.

Met andere woorden: de meerderheid geeft aan, een 'hermeneutische vertaalslag' te maken die de minderheid niet voor haar rekening kan nemen. En juist dat maakt het interessant om ook dit rapport (en dan speciaal het meerderheidsstandpunt) te bekijken op het punt van de gemaakte hermeneutische keuzes en deze tegen het licht te houden. In die zin is wat hier volgt geen echte bespreking van het rapport, maar meer een bezinning op de voorvragen. Als het gaat om het onderwerp 'homoseksualiteit' en dan in het bijzonder de vraag of de Bijbel ruimte laat voor een homoseksuele relatie, op welke manier lees je dan de Bijbel? En is het erg wanneer je je daarin laat leiden door gedachten en opvattingen uit de

moderne hermeneutiek? Wat zijn de consequenties?

Van het nu naar de tekst

In een eerder artikel heb ik uiteengezet wat het nieuwe of moderne is van de moderne hermeneutiek. Ik heb toen gezegd dat in de moderne hermeneutiek in het bijzonder de toepassing een belangrijke gedachte is (zie *Nader Bekeken*, jrg. 21 [2014], p. 202). Het begrijpen van een tekst vindt zijn afronding wanneer de boodschap ervan kan worden toegepast in het leven van nu. Bij het verstaan van de tekst is het dan ook dáárom te doen. Om het hier nu anders te zeggen. Het nieuwe of moderne van de moderne hermeneutiek is dat je bij het leven van vandaag begint en van daaruit naar een tekst gaat. Het is dus niet een beweging vanuit de tekst, maar naar de tekst toe. Op zich hoeft het niet te verbazen dat deze beweging ook invloed kan hebben op onze manier van bijbellezen en een nieuwe manier van bijbellezen tot gevolg heeft. Iemand heeft het eens heel kernachtig en sterk zo onder woorden gebracht: 'De geschiedenis van de hermeneutiek sinds de Verlichting kan beschreven worden als een voortdurende poging de Schrift in te passen in en aan te passen aan de dominante cultuur' (Frei).

Beweging in het rapport?

Interessant is nu de vraag welke beweging in het NGK-rapport gemaakt wordt. Is het de beweging vanúit de Bijbel naar vandaag toe of van vandaag náár de Bijbel? Juist wanneer we antwoord zoeken op deze vraag, blijkt er in het rapport iets opvallends aan de hand te zijn. Het lijkt erop dat de beweging vanuit de Bijbel wordt gemaakt, maar dat blijkt bij nader inzien toch niet het geval te zijn. Het punt is namelijk dat de teksten die in de Bijbel over homoseksualiteit gaan, nauwkeurig en zorgvuldig bekeken worden via de vraag of er in bijbels licht ruimte is voor een homoseksuele relatie in liefde en trouw. En dan gaat het even om de aanduiding 'homoseksuele relatie in liefde en trouw'. Deze wordt gebruikt in onderscheid van 'vrijblijvende relaties'. Als nadere verduidelijking voor dit onderscheid wordt aangegeven: 'Vrijblijvende seksuele (homoseksuele én heteroseksuele) relaties blijven immers per definitie beneden de maat van Gods bedoeling met mensen en daarmee ook buiten het blikveld van dit rapport' (p. 30).

Geplakt op situatie van vandaag

Wat gebeurt hier? De suggestie wordt gewekt dat we met de aanduiding 'in liefde en trouw' te maken hebben met

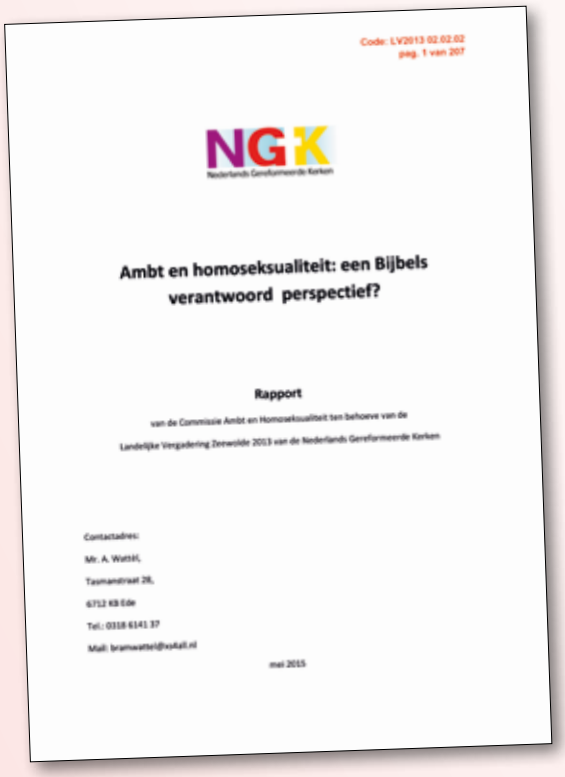
Code: LV2013.02.02.02
pag. 1 van 207

NGK
Nederlands Gereformeerde Kerken

Ambt en homoseksualiteit: een Bijbels verantwoord perspectief?

Rapport

van de Commissie Ambt en Homoseksualiteit ten behoeve van de Landelijke Vergadering Zeewolde 2013 van de Nederlands Gereformeerde Kerken

Contactadres:
Mr. A. Wittit,
Tasmanstraat 28,
6712 KB Ede
Tel.: 0318 6141 37
Mail: bramwattel@xsall.nl

mei 2015

een bijbelse maat. En op zich klopt dat. God heeft het huwelijk ingesteld en roept man en vrouw op om elkaar in liefde en trouw te dienen, als weerspiegeling van Christus en zijn gemeente (Ef. 5:23-24). Het is binnen deze relatie van liefde en trouw dat de Here de intieme seksualiteit een plaats gegeven heeft. Maar is het ook de bijbelse maat voor een homoseksuele relatie? Mag je dat zo aan elkaar verbinden? Opvallend is dat nergens in het rapport dit uitgangspunt ter discussie wordt gesteld. Het wordt als een vaststaande, algemene waarheid ingebracht. Hoe komt dat? Dat blijkt wanneer we een van de conclusies lezen, wanneer de teksten uit Leviticus 18:22 en 20:13 zijn besproken: 'Wel kunnen we met een hoge mate van zekerheid zeggen dat homoseksuele relaties in liefde en trouw buiten het blikveld van Lev. 18 en 20 blijven, aangezien dergelijke relaties niet konden ontstaan in de cultuur waarin deze teksten geformuleerd zijn' (p. 37). Met andere woorden: eerst wordt zonder discussie een bijbelse term (liefde en trouw) geplakt op een situatie van vandaag (een homostel) en vervolgens wordt geconcludeerd dat de bekeken bijbelteksten niet gaan over die situatie waarop een bijbelse term is geplakt.

Organische benadering

Het beeld dat hierdoor wordt geschetst, is dat het in onze cultuur mogelijk is dat homoseksuele relaties van liefde en trouw ontstaan; vroeger kon dat niet, in onze tijd kan het wel. Vanuit dit gegeven wordt dan naar de bijbeltekst gekeken en geconcludeerd dat de tekst hierover niets zegt. Vervolgens geeft dat ruimte om te concluderen dat wat in de tekst staat, niet van toepassing is op een homoseksuele relatie in liefde en trouw. Want zo wordt gezegd: 'Hoewel de Bijbel de homoseksuele praxis categorisch verbiedt, menen we dat er steekhoudende redenen zijn om de Bijbelse voorschriften niet rechtstreeks toe te passen op homoseksuelen die een relatie van liefde en trouw aangaan' (p. 77).

En het is in dit verband dat in het rapport gesproken wordt over een 'organische benadering' in tegenstelling tot een 'mechanische'. In de woorden van de schrijvers van het rapport: 'De norm die de Bijbel – de Heiland zelf – stelt, is volstrekt helder, maar desondanks passen we die niet mechanisch toe. De heel verschillende situaties waarvoor het leven ons plaatst, vragen om een organische benadering. Dat wil zeggen dat we bij onze afwegingen niet alleen het expliciete, uit de Schrift afkomstige gebod betrekken, maar ook het eigene van de situatie en de vraag of het in

die situatie handhaven van dat gebod heilzaam is' (p. 63).
Welke woorden je ook precies gebruikt, het is duidelijk dat in dit rapport sprake is van een beweging van vandaag naar de tekst toe. Er wordt namelijk een nieuwe manier van bijbellezen voorgestaan, waarbij de inbreng van de tijd van vandaag (hoe je nu de dingen ziet, ervaart en beleeft) een belangrijke rol krijgt bij het bepalen van wat de tekst in het hier en nu te zeggen heeft. Zelfs zó belangrijk dat de tijd van vandaag gaat bepalen of datgene wat er in de tekst staat, ook heilzaam is (het woord 'heil' wijst ten diepste op verlossing, redding!). Vanuit de beweging van het nu kunnen teksten uit de Bijbel in een zodanig daglicht worden geplaatst, dat ze voor ons vandaag als niet heilzaam worden bestempeld.

Vandaag als niet heilzaam

In de greep van de filosofie

Ik heb mezelf de vraag gesteld: hoe komt het toch dat de laatste tijd twee rapporten verschenen zijn waarin duidelijk sprake is van een beïnvloeding door de moderne hermeneutiek? Daarvan was sprake in het GKv M/V-rapport en nu dus ook in dit rapport. Hoe kan dat? Waar heeft dat mee te maken?
Naar mijn idee wreekt zich hier dat in beide rapporten wordt uitgegaan van eenzelfde aanname uit de moderne hermeneutiek. En wel de gedachte dat er sprake is van afstand in tijd tussen de tekst en de lezer ervan. Deze afstand in tijd heeft te maken met het feit dat wij onderdeel zijn van de historie: wij leven nu en niet toen. En dat betekent, zo is de gedachte, dat er sprake is van 'een onoverkomelijk verschil tussen de interpreet en de auteur, dat door de historische afstand gegeven is' (Gadamer).

Blijkens het NGK-rapport zijn de schrijvers uitgegaan van deze aanname. Op p. 54 wordt namelijk gezegd: 'Wij, christenen, willen niet anders dan leven naar de Bijbel, het Woord van God. Vanuit dat Woord komt een appèl op ons af om in deze wereld zuiver en toegewijd aan de HERE te leven. Aan dat appèl zijn in de Bijbel allerlei concrete bepalingen en voorschriften verbonden die naar onze indruk soms zo met de toenmalige situatie en cultuur verbonden zijn dat de toepassing daarvan problematisch is. Of, dat onze cultuur van een dusdanig ander karakter is dat rechtstreekse toepassing onmogelijk is.' Duidelijk blijkt hier dus dat de gedachte uit de moderne hermeneutiek kritiekloos wordt overgenomen. Nergens wordt de vraag gesteld of het wel juist is om te stellen dat het feit dat we leven in een andere tijd, een 'onoverkomelijk verschil' tot gevolg heeft en dat er dáárom dus een hermeneutische vertaalslag naar onze tijd en cultuur nodig is. Om het toe te passen op homoseksualiteit: is het werkelijk waar dat het feit, dat wij in onze tijd meer weten over homoseksualiteit en er anders mee omgaan, betekent dat dit ons verwijdert van datgene wat in de Bijbel over homoseksualiteit wordt gezegd? Waarom zou het niet mogelijk zijn dat God, die alle tijden en plaatsen overziet, zijn Woord gegeven heeft met het oog daarop dat het in alle tijden en culturen gehoord en gehoorzaamd kan worden? Als dat het geval is, moet je dan niet halt houden bij de conclusie dat het oordeel over homoseksuele contacten in de Bijbel 'uiterst negatief' is?

Sjibbolet

In het NGK-rapport vragen de schrijvers zich af 'waarom homoseksualiteit het sjibbolet bij uitstek in de kerk van Christus is geworden' (p. 53; met 'sjibbolet' is dan bedoeld: een ware kerk van Christus herken je aan het feit dat ze een homoseksuele relatie verbiedt). Afgezien van de vraag of dit wel helemaal het geval is – ook in de discussie over de vrouw in het ambt klonken en klinken deze zelfde woorden – kan vanuit datgene wat hierboven gezegd is, het sjibbolet veel breder gesteld worden. Ieder gelovige krijgt er namelijk mee te maken, zowel hetero- als homoseksueel. Het is wat al in de Heidelbergse Catechismus is verwoord, namelijk dat het erom gaat dat wij ons 'laten regeren door Gods Woord en Geest, zodat wij ons steeds meer aan

Om verder te lezen:

Een interessant artikel over 'hermeneutiek en homoseksualiteit' is te vinden in: Hans de Wolf en Pieter Niemeijer (red.), *Oog voor eigenheid. Genre als blikrichting voor bijbellezers*, Barneveld 2015, p. 263-277. Het artikel is geschreven door Dean Anderson en zoomt in op 1 Korintiërs 6:9-10 en dan met name op de vraag naar de 'hermeneutiek van Paulus'. Anderson zegt hierover: 'Nu zal Paulus best begrepen hebben dat de specifieke culturele vormen van Griekse en Romeinse homoseksualiteit uit zijn eigen tijd niet terug te projecteren waren naar de tijd van Israël dertienhonderd jaar eerder. Ondanks dit feit probeert hij niet de context van Leviticus 20,13 nader te specificeren. Het is genoeg dat Gods wet deze praxis sterk afwijst. Een eventueel verschil in cultuur of motivering doet voor hem niets af aan Gods verbod' (p. 272). Hij toont hiermee aan dat er bij Paulus geen sprake is van een niet van toepassing achten van het heldere gebod van God vanwege een veranderde situatie, zoals in het rapport *Ambt en homoseksualiteit: een Bijbels verantwoord perspectief?* gebeurt. Dat betekent niet dat er geen wijsheid en onderscheidingsvermogen nodig zijn om in pastorale situaties de geboden van de HERE toe te passen. De vraag is alleen of het eigene van de pastorale situatie kan betekenen dat het heldere gebod kan worden aangepast. Anderson laat in ieder geval zien dat Paulus' manier van toepassing van Gods gebod geen enkele aanleiding geeft om dit te doen.

(In een volgend nummer hopen we overigens meer aandacht aan dit boek te geven, red.)

Hem onderwerpen' (zd. 48). Het sjibbolet is dáár aan te wijzen, waar van een geregeerd worden en een zich onderwerpen aan God en zijn Woord wel of geen sprake is.
En dat geldt voor alle terreinen van het leven: huwelijk, samenwonen, homoseksualiteit, man en vrouw in de kerk, ambt, geld verdienen en besteden, tijdgebruik, intermenselijk verkeer, ziekte, omgaan met lichamelijke en psychische beperking, sterven, abortus, euthanasie et cetera, et cetera. Waar het bij dat alles om gaat, is dat níet de wereld van vandaag de wereld van de tekst absorbeert; dat gevaar is levensgroot aanwezig wanneer je de beweging maakt van vandaag naar de Bijbel. Maar het gaat erom dat de wereld van de Bijbel onze wereld absorbeert (Lindbeck); daarvoor is het nodig dat je telkens de beweging maakt ván de Bijbel náár vandaag.

In dit verband herinner ik mij een woord van drs. H. de Jong die, ik meen in een interview, zich openlijk afvroeg of het brengen van de mensen bij het Woord wel hetzelfde is als het Woord bij de mensen brengen. Inderdaad blijkt er een wezenlijk verschil te zijn tussen die twee. Maar het is de vraag of wij als kleine orthodoxe kerken dit verschil nog wel zien. Wanneer het nu gaat om prediking, catechese en pastoraat, valt het op dat meer en meer de beweging van vandaag naar de Bijbel dominant is geworden. Met goede bedoelingen wordt uit alle macht geprobeerd om de mensen bij het Woord te brengen. Maar wordt het Woord daardoor wel bij de mensen gebracht? Het kon wel eens zo zijn dat het Woord daardoor juist nog verder van de mensen komt af te staan.

Beweging van vandaag naar de Bijbel dominant

Het NGK-rapport over homoseksualiteit en met name de hermeneutische keuzes die aan dit rapport ten grondslag liggen, laten voor mij opnieuw de noodzaak zien dat we als kerken moeten nadenken over de hermeneutische vertaalslag. Want die noodzaak is er. Elke predikant doet op zondag niet anders. De cruciale vraag hierbij is echter welke rol de hedendaagse context mag spelen. Het kon wel eens zijn dat het antwoord op deze vraag een diepe kloof aan het licht brengt.

Verwijzingen:

- Zie voor Frei: Benno van den Toren, *Breuk en brug*, Zoetermeer 1995, p. 65.
- Zie voor Gadamer: Hans-Georg Gadamer, *Waarheid en methode*, Amsterdam/Nijmegen 2014, p. 283.
- Zie voor Lindbeck: George A. Lindbeck, *The Nature of Doctrine*, Philadelphia 1984, p. 118.

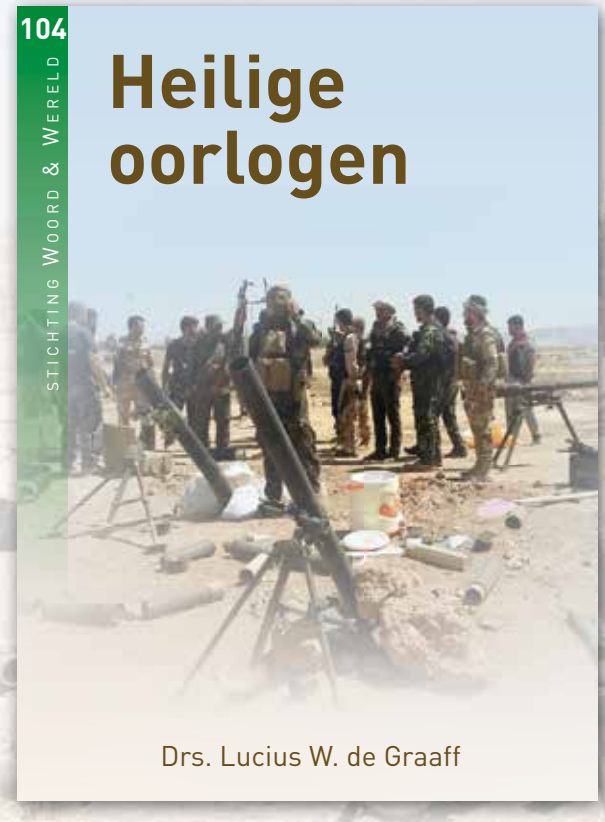

NIEUW!

Godsdienst is de grote veroorzaker van oorlog. Dat is een stelling die in de eerste decennia van deze eeuw alleen maar bevestigd lijkt te worden. Als grote voorbeeld geldt het optreden van de Islamitische Staat. In naam van Allah worden de meest vreselijke moorden gepleegd.

De auteur gaat na of het inderdaad zo is dat de islam een voedingsbodem is voor oorlogsgeweld. Bij dit onderzoek betrekt hij ook het geweld in de Bijbel. Lokken zowel de Bijbel als de Koran geweld uit? De auteur komt in deze vergelijkende studie tot een aantal opmerkelijke conclusies.

Van zijn hand verschenen al eerder enkele vergelijkende studies: *Hemelreizen* (over het gebed), *De weg naar de bron* (over het gebod) en *Islam, bedreiging en uitdaging* (over het geloof).

Prijs bij abonnement € 9,-.
Ook verkrijgbaar bij de boekhandel voor € 11,-

bestel via www.woordenwereld.nl of www.bladenbox.nl (ook voor een abonnement)

‘Weigerambtenaar van het jaar’

Column
Rufus Pos

De asielaanvraag voor Russische homo’s wordt versoepeld, zo laat het kabinet weten. Tot nu toe was het een gangbaar onderdeel van de asielaanvraag, dat gevluchte homo’s duidelijk moesten maken dat de autoriteiten in Rusland niet in staat of bereid waren hen te beschermen tegen hun problemen. Vanaf nu hoef je niet meer eerst bescherming te hebben aangevraagd in je eigen land.

Ons kabinet stond natuurlijk al veel langer bekend als zeer ruimhartig op het punt van het bestrijden van iedere vorm van discriminatie van homo’s. Dat moge blijken uit het niet langer accepteren van zogenaamde weigerambtenaren.

Maar je hebt altijd baas boven baas. In Amerika kan de weigering van een trouwambtenaar om een handtekening te zetten onder een huwelijksakte, uitlopen op een onvrijwillig verblijf achter de tralies. Nu zal zo’n Amerikaanse weigerambtenaar niet geslagen worden en ook heus wel meer dan water en brood krijgen. Maar zelfs al was het iedere dag biefstuk met frites, je bent toch maar mooi je vrijheid kwijt. Je kunt een heel fatsoenlijke christen zijn, maar in de ogen van de Amerikaanse justitie ben je een crimineel.

Ons kabinet mag toch hopen dat zo’n crimineel van over de oceaan niet op het idee komt om in het buitengewoon tolerante Nederland asiel aan te vragen. Want tolerant heeft natuurlijk wel z’n grenzen. Ik schat dan ook in dat de kans dat zo’n aanvraag gehonoreerd zal worden gelijk is aan nihil. En eerlijk is eerlijk: dat is best wel consequent! Zo’n aanvraag zou immers gemakkelijk terzijde kunnen worden gelegd met de opmerking: ‘Ook als jij klappen krijgt omdat je weigert homo’s te trouwen, ben je hier toch net zo min welkom als onze nationale weigerambtenaren.’

Stel je een christelijke ambtenaar van de immigratiedienst voor. Hij krijgt dezelfde middag twee asielaanvragen op z’n bureau. Volgens de richtlijnen moet hij de aanvraag van de eerste persoon weigeren, juist vanwege een standpunt dat hij van harte deelt met de aanvrager, maar de volgende aanvraag moet hij juist honoreren vanwege een standpunt dat hij absoluut niet deelt met de aanvrager.

Ieder zal toegeven dat zoiets best moeilijk is voor een christelijke ambtenaar. Maar ja, juist als ambtenaar behoor je nu eenmaal volstrekt ‘neutraal’ te zijn. Dat is alleen al uit praktische overwegingen van uitermate groot belang. Zou bijvoorbeeld onze christelijke ambtenaar niet helemaal neutraal zijn, dan kan het zomaar gebeuren dat hij, met een beroep op zijn geweten, de aanvraag van een (buitenlandse) weigerambtenaar weigert af te wijzen, terwijl hij met een beroep op hetzelfde geweten een asielzoekende Russische homo weigert toe te laten. Nou, zoiets zal hem ongetwijfeld op ontslag komen te staan met als troostprijs een button met de tekst: ‘Weigerambtenaar van het jaar’.

U ziet: het is maar goed dat er voor ambtenaren richtlijnen zijn die het hun gemakkelijk maken hun eigen principes tijdens werkuren te parkeren. Ja, want we zijn in ons land gezegend met een overheid die uiteraard zorgt voor neutrale richtlijnen. Hoe deze tot stand komen? Nu, een paar handenvol politici, die er – ik verklap geen geheim – stuk voor stuk van overtuigd zijn dat alleen zij dienaren zijn van de ware neutraliteit, sluiten hun debatten af met een eerlijke stemming. Weliswaar is de uitslag van zo’n stemming altijd een teleurstelling voor de minderheid. Zij dachten namelijk dat zij de enige echte neutralen waren, maar nu blijkt dat de meerderheid deze titel voor zich opeist. En ja, dat is toch echt de verdienste van onze democratie: de neutrale opvattingen van de meerderheid worden verwerkt in de richtlijnen voor ambtenaren.

Christelijke ambtenaren, laten we respect voor ze hebben en hun wijsheid toewensen. En hopen dat ze nooit in de situatie geraken dat ze, op grond van hun overtuiging, de titel ‘weigerambtenaar van het jaar’ zouden moeten weigeren.

Wat doet Lucas met Gods wil?

'[Onze] Vader [die in de hemel is], laat uw naam geheiligd worden en laat uw koninkrijk komen. [Laat uw wil gedaan worden, op aarde zoals in de hemel.]'

(Lucas 11:2)

Marien moet preeklezen en een van zijn taken is dus ook om voor te gaan in gebed. Meestal gaat dat prima, maar op een keer loopt het fout. Hij bidt het Onze Vader, maar het gebed stokt want hij weet de tekst niet meer. Gelukkig zit zijn vrouw in de kerk. Ze roept hem toe: 'En vergeef ons onze schulden, Marien.'

Woordwarde
Frans Wisselink

Zoiets kan gebeuren. Het kan ook gebeuren dat iemand per ongeluk een stukje van het Onze Vader overslaat. Is Lucas ook zo iemand? Heeft hij zich vergist en zijn we daardoor bij Lucas de derde bede kwijt? Of heeft hij de derde bede doelbewust verwijderd? Of is er wellicht iets anders aan de hand?

Het Onze Vader ingekort?

Volgens ds. H.A. Visser is duidelijk dat Lucas de derde bede wel aangetroffen heeft bij Matteüs, maar in zijn eigen evangelie weglaat.[1] Hoe kun je dat verklaren? Visser ziet maar één mogelijkheid. De derde bede was eigenlijk niet meer nodig na de tweede en daarom heeft Lucas de derde bede weggelaten. Daarmee sloeg hij alle latere christenen een argument uit handen om lijdelijk alle ellende over zich heen te laten komen, bijgelovig te beweren dat die ellende Gods wil is en vroom te bidden: 'uw wil geschiede'. Dat alles heeft Lucas vast niet voorvoeld en het was dus voor hem ook geen reden om de derde bede te skippen. Volgens Visser telde voor Lucas maar één ding. Hij had de derde bede niet meer nodig omdat met de tweede bede alles al gezegd was.

Niet te bewijzen

Over het ontstaan van de vier evangeliën zijn allerlei theorieën gelanceerd, met name vanwege het feit dat Matteüs, Marcus en Lucas veel gelijkluidende passages hebben, maar toch op allerlei punten ingrijpend van elkaar verschillen.

Volgens een eeuwenoude theorie heeft Matteüs als eerste zijn evangelie geschreven. Marcus heeft een ingekorte versie gemaakt van Matteüs. Lucas heeft op zijn beurt weer gebruikgemaakt van Matteüs en Marcus toen hij zijn evangelie schreef.

Maar het verrassende verschijnsel doet zich voor dat Matteüs en Lucas regelmatig samen afwijken van Marcus. Voor dat verschijnsel biedt de eeuwenoude theorie geen goede verklaring. Daarom zijn andere theorieën ontwikkeld. Zo zijn er theologen die twee bronnen aanwijzen voor Matteüs, Marcus en Lucas: een tekst waarin vooral *daden* van Jezus worden beschreven (dit is het evangelie van Marcus) en een tekst waarin vooral *uitspraken* van Jezus worden doorgegeven (dit is een tekst die helaas verloren gegaan is). Matteüs en Lucas zouden elk zelfstandig hebben geput uit die twee bronnen. Deze theorie is nog weer verder ontwikkeld: volgens sommige theologen hebben Matteüs en Lucas elk uit een eigen bron geput voor aanvullende informatie naast de informatie die ze haalden uit de twee gemeenschappelijke bronnen.[2]

Al met al is niet hard te maken dat Lucas bij het schrijven van zijn evangelie de tekst van Matteüs bij de hand had en doelbewust zinnen wegliet.

Twee versies

Als je de informatie van Matteüs en Lucas onderzoekt, kom je er al snel achter dat ze elk het Onze Vader op hun eigen manier plaatsen in de geschiedenis.

Matteüs plaatst het Onze Vader aan het begin van Jezus' verkondiging. Grote groepen mensen volgen Jezus (Mat. 4). Als Hij dat ziet, gaat Hij de berg op om zijn leerlingen te onderrichten (Mat. 5). Een van zijn lessen gaat over het gebed. Als je bidt, moet je je terugtrekken om in het verborgene te bidden. En als je bidt, moet je je kracht niet zoeken in een eindeloze woordenbrij. In dat verband geeft Jezus het Onze Vader. Direct aansluitend heeft Hij het over vergeving die je onderling moet geven en spreekt Hij over vasten in het verborgene (Mat. 6).

Lucas plaatst het Onze Vader een paar jaar later. Op een dag zien Jezus' leerlingen Hem bidden; ze willen graag dat Hij het hun ook leert. Jezus geeft dan het Onze Vader. Direct aansluitend geeft Hij een voorbeeld over een vriend bij wie je terecht kunt om hulp. Zo mag je bij God aankloppen en zeker weten dat je van Hem ontvangt wat je nodig hebt (Luc. 11).
Dit kan heel goed naast elkaar staan. Elke prediker snijdt in de loop van de jaren op verschillende plaatsen dezelfde thema's aan, soms met verschillende bewoordingen. Waarom zou je dan bij Jezus moeten aannemen dat Hij alles maar één keer gezegd heeft?

Ook bij Lucas

Misschien heeft Jezus in de geschiedenis van Lucas 11 de derde bede niet vermeld. Maar de inhoud van de derde bede kom je verderop in zijn evangelie tegen, zelfs in twee betekenissen.

Jezus geeft een gelijkenis om duidelijk te maken dat je overeenkomstig Gods wil moet handelen (Luc. 12:47). Daarbij past het gebed: 'uw wil geschiede' *door ons*; help ons om net zo trouw te zijn als de engelen in de hemel.
Jezus worstelt op de Olijfberg met het komende lijden (Luc. 22:42). Daarbij past het gebed: 'uw wil geschiede' *door U*; help ons om ons over te geven aan U en ons te voegen naar uw wil.

Tekstverschillen in het Onze Vader

Hieronder staat een overzicht van tekstverschillen in het Onze Vader. Ze zijn allemaal terug te vinden in de NBV, met uitzondering van een tekstfragment dat tussen dubbele vierkante haken staat. Uit dit overzicht blijkt dat geen enkel Grieks handschrift identieke teksten heeft in Matteüs en in Lucas.

Matteüs 6:9-13
Onze Vader in de hemel,
laat uw naam geheiligd worden,
laat uw koninkrijk komen
en uw wil gedaan worden
op aarde zoals in de hemel.
Geef ons vandaag het brood
dat wij nodig hebben.
Vergeef ons onze schulden,
zoals ook wij hebben vergeven
wie ons iets schuldig was.
En breng ons niet in beproeving,
maar red ons uit de greep van het kwaad.
[Want aan u behoort het koningschap, de macht en de majesteit tot in eeuwigheid. Amen.]

Lucas 11:2-4
[Onze] Vader [die in de hemel is],
laat uw naam geheiligd worden
en laat uw koninkrijk komen.
[Laat uw wil gedaan worden,
op aarde zoals in de hemel.]
Geef ons dagelijks het brood
dat wij nodig hebben.
Vergeef ons onze zonden,
want ook wijzelf vergeven iedereen
die ons iets schuldig is.
En breng ons niet in beproeving
[[maar red ons uit de greep van het kwaad]].

Een mens slaat wel eens een regel over

In 1981/82 waren Jakob van Bruggen en Andrew J. Bandstra met elkaar in discussie over de tekst van het Onze Vader. Bandstra wilde precies vermelden wat volgens Marcion de tekst van het Onze Vader was. Maar het grappige was dat hij daarbij een regel vergat: hij sloeg 'uw koninkrijk kome' over (zie *Calvin Theological Journal* 17, 1982, p. 92). Dit is een mooi voorbeeld van hoe het kan gaan als je een tekst overschrijft. Een mens slaat wel eens een regel over.

En als je die regel eenmaal overgeslagen hebt, valt het vervolgens niet op. Zo zijn heel veel verschillen tussen handschriften (ook van de Bijbel) te verklaren. Fouten ontstaan, zelfs als je erop gespitst bent om de tekst heel precies weer te geven. Dat zou ten dele kunnen verklaren dat in vier (!) Griekse handschriften van Lucas de derde bede is weggelaten, terwijl die derde bede in alle andere Griekse handschriften wel staat.

Noten:

1 Ds. Visser zei dat in 1984 in het radioprogramma 'Onder de hoogtezon'. Een jaar later is de tekst gepubliceerd in de bundel *Lucas zegt er het zijne van*.

2 Zie voor een toegankelijk overzicht van de verhouding tussen Matteüs, Marcus en Lucas: drs. G. van den Brink, 'De synoptische kwestie', in: *Studiebijbel. Inleiding en Synopsis*, p. 559v.

Gerust

Opgewekt ge-*reform*-eerd
Jan Wesseling

Inmiddels heb ik de woorden tientallen keren uitgesproken. Vaak met een hand zegenend omhoog geheven. Jonge mensen spraken publiek hun vertrouwen in God uit.
Dat sprak niet vanzelf. De een was ver van huis geweest en had net als de verloren zoon heel wat geld uitgegeven aan drank, gokkasten en, wie zal het zeggen, misschien ook wel aan vrouwen. Een tweede had lang getwijfeld. Waarom zou de Bijbel waar zijn? Wat had God voor meerwaarde in je leven? Wie garandeerde je dat er een leven zou komen na de dood? Bij een derde was het allemaal gelijkmatig gegaan. Nooit echt veel twijfel, geen grote zonden, een stabiel, rustig geloofsvertrouwen. Een vierde had het knap moeilijk gehad. Mensen in de kerk konden je zo verschrikkelijk teleurstellen. Haar vertrouwen was pijnlijk geschonden. Wilde ze daar nog wel bij horen?

Maar daar stonden ze dan. Met de nodige levenservaring, maar ook nog met een heel leven voor zich. Wat zou de toekomst hun brengen? Dat wist geen mens.
De wereld was ergens ook wel angstaanjagend. Vluchtelingenstromen, naderend ISIS-geweld, de kerk in woelig water, de economie balancerend op de rand van de afgrond, het klimaat in ademnood, energiebronnen binnen afzienbare tijd uitgeput. En christenen kwamen ook in Nederland mogelijk al meer in de verdrukking.

Voor de zoveelste keer sprak ik de woorden uit. En voor de zoveelste keer ontroerden ze me: ‘Maar al moet u nog korte tijd lijden, God, de bron van alle genade, heeft u geroepen om in Christus Jezus deel te krijgen aan zijn eeuwige luister. God zal u sterk en krachtig maken, zodat u staande zult blijven en niet meer zult wankelen. Hem komt de macht toe, voor eeuwig’ (1 Petr. 5:10-11).

Indrukwekkende, maar ook geruststellende woorden. Want was het niet alle eeuwen door een beslissende vraag: in hoeverre hangt je eeuwig heil van jezelf af? Van je eigen goede inborst, van je eigen geloofskeus, van je eigen uithoudingsvermogen, en noem maar op?
Als die vraag op tafel komt, waarschuwen de Dordtse Leerregels ons voor misplaatst zelfvertrouwen. Juist in het hoofdstuk over ons uithoudingsvermogen confronteren ze ons onverbloemd met onszelf. Volhouden in eigen kracht? Blijven geloven op basis van je eigen keus? Dat ga je niet redden.
Je bidt nooit goed genoeg. Je gelooft nooit sterk genoeg. Je bent nooit waakzaam genoeg. Als je aan jezelf wordt overgelaten, ga je met al je goede bedoelingen en heilige voornemens vroeg of laat voor de bijl. Satan sluipt rond als een hongerige leeuw, bloeddorstig op zoek naar prooi. Hoe sterk zijn we eigenlijk, als het erom gaat spannen? Niet sterk. Heel zwak en kwetsbaar zelfs.

Misschien hebt u dat ook wel eens. Gewoon dat je schrikt van jezelf. Van wat er zomaar in je opborrelt aan onzuivere gedachten, aan heftige emoties, aan sombere ideeën. En dan staat er ook nog zwart op wit wat er allemaal beschadigd raakt, wanneer ik vervolgens in grove zonden val. ‘Je wekt in hoge mate Gods toorn op, bedroeft de heilige Geest, je oefent jezelf niet meer in het geloof, beschadigt je geweten en ervaart zomaar een tijd lang Gods genade niet meer’ (vgl. DL, V,5).
Pffff, daar word je echt niet vrolijk van. Niet raar, dat gereformeerden wat somberende gelovigen worden…
Maar vergis je niet! Want met al mijn zwakheden en gebreken ben en blijf ik wel mens van God. ‘Niet aan eigen verdiensten of krachten, maar aan de genadige barmhartigheid van God hebben wij het te danken, dat wij niet helemaal van het geloof en de genade vervreemden of voorgoed in onze zonden blijven en zo verloren gaan’ (V,8).

De God van alle genade, noemt Petrus Hem. Genade, in allerlei soorten en maten, toereikend voor elke situatie. Zelfs als ik heel diep in zonde val, schrijft God mij niet af als zijn kind (V,6). Dan nog trekt Hij zijn Geest niet compleet terug. Dan nog blijven zijn woorden van vroeger werkzaam als zaad met een onvoorstelbare kiemkracht. Vroeg of laat brengt Hij mij weer terug bij Christus en voor Hem op de knieën. Opnieuw mag ik zijn genade met hernieuwde kracht ervaren. Ik leer die te aanbidden en met des te meer inspanning herhaling zo mogelijk te voorkomen (V,7,8).
Mijn enige houvast is dat God mij met al mijn zonden en gebreken liefheeft en vasthoudt. Zijn plan is vastbesloten. Christus’ voorbede voor mij blijft van kracht. Zijn Geest is te allen tijde werkzaam. Zij gaan het redden. Mijn uithoudingsvermogen is hún prestatie.

Zo stond ik voor die jongeren, met een zegenende hand. De God van alle genade heeft jullie geroepen om deel te krijgen aan zijn eeuwige luister. Dat is een hele geruststelling.
Ze hoefden Hem alleen maar te vertrouwen. En dat was precies wat ze wilden.

Sterk in zijn kracht.
Gerust in zijn bescherming.

Wel zo zijn, niet zo doen

Rondblik
Pieter Niemeijer

'Waarom mag ik niet gewoon doen zoals ik ben? Moet ik mezelf dan geweld aandoen? Ik heb mezelf toch niet zo gemaakt? Ik heb hier ook niet om gevraagd. God heeft mij kennelijk zo gewild. Als ik niet mag doen zoals ik ben, word ik nooit gelukkig.'

Het is een redenering die voor ons allen herkenbaar is en vaak het aangrijpendst verwoord wordt door homo's en lesbo's. Maar het is breder. Je stuit op een geaardheid of karaktertrek die je in een bepaalde richting trekt. Hoe moet je dat taxeren? Kun je zeggen: God heeft me zo gemaakt, Hij wil dus ook dat ik zo leef? Is het de consequentie van Psalm 119:73 'Uw handen hebben mij gemaakt en gevormd, schenk mij inzicht, dan leer ik uw geboden'?

Geschapen

Uw handen hebben mij gemaakt en gevormd. Het zijn woorden die niet betekenen dat elk mens een nieuw scheppingsproject van God is. God heeft zijn scheppen afgesloten na zes dagen. Zijn scheppingswerk was klaar. Er kwam geen achtste dag. Mensen die nu geboren worden, komen allen voort uit de ene mens die God op de zesde dag schiep (Hand. 17:26). Als God mij maakt en vormt, gaat dat niet buiten de weg van mijn voorgeslacht om. Wij weten vandaag de dag dat daardoor ook van alles meekomt bij ons ontstaan: we zijn genetisch bepaald, ons DNA draagt de sporen van onze familie. Zo puur en alleen onszelf zijn we niet. We zijn vergroeid met ons voorgeslacht en kregen er van alles van mee.
Ook de schepping van de eerste mens resulteerde niet in iets goddelijks. De mens is geen God. Hij blijft als schepsel eeuwig onderscheiden van de Schepper. De HERE God, vertelt Genesis 2, vormde de mens als een apart schepsel buiten Hem. En Gods handen maakten hem uit stof, uit aarde. De HERE maakte dus gebruik van voorhanden materiaal met zijn eigenschappen. God heeft geen wereld gemaakt van allemaal losse, op zichzelf staande en volmaakte schepselen. Hij schiep een wereld, een verband waarin alles met alles samenhing en ook ging functioneren naar Gods wetten: zijn inzettingen, zijn *Thora* (vgl. Psalm 119:91).
De mens werd bovendien wel goed, maar niet volgroeid en volmaakt geschapen. Hij kreeg Gods zegen mee, en hij kreeg de opdracht talrijk te worden, de hof te bewerken en de aarde te ontwikkelen (Gen. 1:26-28; 2:15). Hij moest aan het werk. De mens bleek daarbij zelfs, ook in het paradijs, in staat tegen de HERE te kiezen (Gen. 3). Dit zijn allemaal aanwijzingen dat met de schepping de mens nog niet tot zijn doel gekomen was. Hoe mooi God de mens ook geschapen had, het sloot ontwikkeling niet uit, en ook niet waakzaamheid tegen de macht van het kwaad. God wilde meer dan de hof van Eden (Op. 22:1-5).

God schonk de mens in zijn schepping een aparte positie. Schiep de HERE gewassen en dieren 'naar hun aard' (een uitdrukking die verdwenen is in de Nieuwe Bijbelvertaling), de mens schiep Hij 'naar zijn gelijkenis' en 'naar zijn beeld' (NBV: als zijn evenbeeld, die op God lijkt). Gewassen en dieren hebben een eigen aard en kunnen niet anders dan volgens hun aard bestaan. Zij leven zoals ze zijn. Maar mensen zijn geschapen naar Gods gelijkenis en beeld. Ze lijken op God. Dat betekent: ze zijn van zo'n aard dat ze met God kunnen leven in een allesomvattende relatie. Zoals de man na het ontvangen van de vrouw zong: Dit is er een zoals ik ben, met haar kan ik mijn leven delen (Gen. 2:23), zo kan de mens, geschapen naar Gods gelijkenis, met God leven in een liefdesverbond. En de mens is geschapen naar Gods beeld. Hij is niet onderworpen aan zijn eigen aard, maar aan de HERE. In dienst aan God mag hij leven en naar God verwijzen in zijn optreden. Het is, kunnen we zeggen, eigen aan de mens dat hij niet onderworpen is en leeft naar zijn eigen aard en geaardheid, maar zichzelf kan beoordelen en corrigeren, en dat hij zijn afhankelijkheid van en gerichtheid op God gestalte kan geven. Hij kreeg van God een eigen wil en verantwoordelijkheid.

Al vanuit de schepping is dus aan te geven dat ons bestaan in de wereld niet iets is dat volmaakt is en dat door God los van omstandigheden en zonder bestemming is gemaakt. We zijn niet gemaakt om onszelf uit te leven en ons naar onze eigen driften te richten, maar we zijn geschapen om God te dienen in ons leven en met ons lijf, en om Hem groot te maken om alle werken waarin Hij vreugde vindt na zijn scheppingswerk. Niet voor niets vervolgt de psalmist zijn belijdenis dat God hem heeft gemaakt en gevormd, met de bede: Schenk mij inzicht, dan leer ik uw geboden. Dat is zijn doel: leven tot vreugde van God.
Dat is ook bepalend voor ons geluk. Vandaag zie je veel mensen de orde omdraaien. Voor hen is God een middel tot geluk. Bovenaan staat of ik geluk-

kig word en God moet me dat maken. Als Hij dat niet doet, stelt Hij teleur en vraag ik me af of Hij eigenlijk wel goed en almachtig is. Het is typerend voor onze tijd. We noemen dat hedonisme. Mijn geluk wordt de maat waaraan ik alles, tot God toe, afmeet. Niet God maar mijn geluk komt op de eerste plaats. Pure afgoderij! In Genesis 1 zijn we geschapen om voor en met God te leven. De band met Hem is mijn geluk. Echt geluk vind ik dan ook pas, zingt de psalmist, als ik inzicht krijg en zijn geboden leer. Dan ziet mijn omgeving hoe ik blij ben, en worden zij het met mij. Niet mijn omstandigheden maar Gods woorden geven hoop.

Mijn geluk wordt de maat

Zondig

Uw handen hebben mij gemaakt en gevormd, zingt de psalmist. Maar dat betekent voor hem in het hier en nu geen rimpelloos bestaan en ongeremd genieten. Want de psalmist gaat verder. 'U vernederde mij in uw trouw'; 'moge uw liefde mij vertroosten'; 'heb mededogen met mij, en ik zal leven'; 'laat de hoogmoedigen beschaamd staan, zij doen mij kwaad met hun leugens.' De werkelijkheid waarin de dichter leeft, is vol zonde.

Psalm 139 zingt van God die ons geweven heeft in de schoot van onze moeder. Hij kent ons vanaf ons eerste vormeloze begin. Hij draagt en verzorgt ons. Maar de psalm die ontroerend weet te zingen van Gods werk in mijn ontstaan, besluit met het gebed om voor het kwaad behoed te worden. Doorgrond mij, God, en zie of ik geen verkeerde weg ga. Leid mij over de weg die eeuwig is, en die ik kennelijk niet vanzelf ga als ik maar naar mezelf luister.

De Bijbel is er duidelijk over dat de mens vanaf zijn eerste begin is geïnfecteerd door de zonde. Onze zonde reikt terug tot het moment dat we werden geboren en zelfs tot onze ontvangenis (Ps. 51:7). We zijn allen van onszelf onrein en niet in staat daar als mensen zelf verandering in te brengen (Job 14:4). Heel de schepping is ten prooi aan zinloosheid (Rom. 8:20-24). Allen hebben we te maken met de wetmatigheid van het kwaad in ons. Zelfs als we iets goeds willen, worden we tot het kwaad gezogen. Het is een bestaan dat schreeuwt om redding, om verbreking van de macht van het kwaad, om een leven dat voluit leven is zoals God het heeft bedoeld (Rom. 7:13-25). Wat goed was, is grondig bedorven.

Wat is nu bepalend voor leven en wat voor zonde? Echt leven is in de Bijbel altijd leven op de adem van God, leven in verbondenheid met Hem, luisterend naar Hem en gericht op Hem. Zonde is daartegenover het je losmaken van God, het zoeken van wat goed en waar is niet bij Hem maar ergens anders, in jezelf of bij mensen. De zonde doet de mens uit zijn eigen driften leven en draaien om zijn eigen belangen en geluk: opgerold in zichzelf, zonder vrucht voor God of de naaste. Juist het zo leven als je bent, zonder enige rem of sturing door God, is zonde. Of je nu homo of hetero bent, angstig of roekeloos, koopziek of zuinig, netjes of een sloddervos, driftig of flegmatiek. Allen hebben we een schaduwzijde waartegen we te strijden hebben. Niet alleen anderen, ook ikzelf. Onze eigen wil staat vijandig tegenover God, want hij onderwerpt zich niet aan zijn wet en is daar ook niet toe in staat (Rom. 8:7).

Dat wij van meet aan vastzitten in de zonde, geeft ook onze doop aan. Zo klein en zo jong als we zijn, hebben we reiniging nodig en een nieuw leven. We kunnen niet zonder Christus die voor ons leefde en werkte, die voor ons stierf en opstond uit de dood. Alleen als we in verbondenheid met Hem leven, met zijn dood en opstanding (Rom. 6:2-5; Fil. 3:10-11), krijgt ons leven houvast, doel en zin. Buiten Hem is het donker en heilloos (Ef. 2:1-6).

Puur een pareltje?

Geschonden

Uw handen hebben mij gemaakt en gevormd. Dat sluit ook niet uit dat wij allen als beperkte en zondige mensen geboren worden. Er is geen mens ongeschonden. Voor onze zwakheid of stoornis hebben we niet zelf gekozen. Het is ook niet simpel op God alleen terug te leiden. In de evangeliën lezen we van demonen die mensen ziek maken en beperken. Naast Gods werk en onze eigen keus is er een werking van het kwaad, die ons kwelt en niet is weg te poetsen.

Waar wij allen met beperking en schaduwkanten te kampen hebben, is er

voor niemand reden om trots op zichzelf te zijn en te denken dat hij of zij selfsupporting kan zijn. Dat realiseren we ons lang niet altijd. Vaak voelen we ons gelukkig en zien we beperking en gebrokenheid vooral bij anderen: bij hen die wij gehandicapt noemen of seksueel anders geaard. Maar er is niemand van ons die zich kan uitleven en naar eigen begeerten te werk kan gaan. Als het om mezelf gaat, heb ik altijd te letten op verschillende factoren. Aan de ene kant ben ik als mens schepsel van God, met alle glorie van dien. God heeft mij gemaakt en Hij heeft mij een plek in zijn verbond gegeven. Hij wil met mij verder. Maar dat zegt nog niet

dat ik puur een pareltje ben of blij en tevreden kan zijn met hoe ik ben. Er werkt in mij een storende macht. Daar wil de Here juist wat aan doen. Hij wil met mij naar een volmaakt leven toe. Ook dat geeft Hij aan in mijn doop. Die is geen diploma of kroon op mijn geloof. Het is geen certificaat dat aangeeft hoe goed of waardevol ik van mezelf ben. Het is het teken en zegel van mijn *roeping* door God. Mijn roeping om in verbondenheid met Hem te leven en Hem als priester te dienen. Ik ben uw dienaar, zingt de psalmist een aantal keren in Psalm 119 (vs. 122, 124, 125). Dat is onze status. God neemt ons mee in zijn plan met de wereld. We

mogen aan zijn kant staan, met Hem meewerken (Hij niet met ons, maar wij met Hem!) en ons door Hem ons perspectief laten aanreiken. We leren verlangen naar zijn nieuwe wereld. Onze zonde is niet iets dat we heel normaal vinden en waar we zorgeloos in verder leven, maar het is iets dat in ons het diepe verlangen werkt om uit dit bestaan dat door de zonde en de dood gekenmerkt wordt, bevrijd te worden (NGB art. 15). Niet alleen anderen, maar ook ik ga gebukt onder zonde (1 Tim. 1:15). Niet alleen anderen, maar ook ik zucht van verlangen. Ik heb het zelf nog niet eens compleet door. Vaak weet ik niet hoe en wat ik erom bidden zal. Dan neemt Gods Geest mijn zuchten over en brengt het bij God. En die brengt me dan vanuit mijn roeping in de doop tot de volmaaktheid van het evenbeeld zijn van zijn Zoon, die de eerstgeborene moest zijn van talloze broeders en zusters (Rom. 8:26-30).

Geluk

Waar vind ik nu mijn geluk, als ik het volgens de Bijbel niet in mezelf kan vinden? Dat heeft Christus bekendgemaakt bij zijn komst in de wereld. Hij opent het rijk van zijn Vader waarin er geluk is voor wie treuren, voor wie onder onrecht gebukt gaan, voor wie hun eigen armoede erkennen, voor wie schreeuwend behoefte hebben aan vrede en recht, die willen leven zoals God het bedoeld heeft en van ons verwacht. In het rijk dat Hij komt brengen, zal God volmaakt geluk schenken. Hij is gekomen om vrijlating aan gevangenen te brengen, het licht aan blinden, genezing aan zieken (Mat. 5:1-12; Luc. 4:18-21). Mijn geluk moet dus van buiten mijzelf komen. En het ligt daarin waar God met mij en al zijn kinderen, met heel zijn schepping zelfs, naar onderweg is. Een wereld waaruit zonde en verstokte zondaars verdwenen zijn (Ps. 104:35; Op. 22:3). Waar niemand die Christus niet liefheeft, meer zal zijn (1 Kor. 16:22). Waar wij niet meer om onszelf heen draaien, maar waar God alles in allen zal zijn (1 Kor. 15:28). Waar alles vrucht zal dragen, niet voor zichzelf (een vrucht is er om gegeten te worden door een ander), maar voor God en zijn omgeving.

Geluk moet van buiten mijzelf komen

Het is hiervan dat Psalm 103 zingt: van alle ziekte hier worden we door God genezen; van alle schuld waaronder we zuchten, worden we door Hem bevrijd; zelfs van de dood die ons aanvliegt, redt Hij ons leven; Hij kroont ons met goedheid en trouw; Hij schenkt ons telkens nieuwe kracht. Hij wijst ons de wegen van het recht. Dat gaat Hij doen. En het is een loflied waard als we daar nu al iets van merken. Als we zien hoe in Christus leven en perspectief zijn. Het echte geluk zit dus in wat God van buitenaf in ons leven binnendraagt, door zijn Geest die in ons woont en ons vernieuwt. Wij blijven niet wie we waren, maar worden door Hem veranderd. Daarbij maakt Hij gebruik van alles waarmee Hij me heeft uitgerust. Ik vind vreugde niet in dat waar mijn eigen lijf en gevoel me toe aantrekt, maar in Hem op wie de Geest me richt. Hij tilt me boven mezelf uit en schenkt me vrede en vreugde ook waar ik die in mezelf niet vind. Dan gaan we nog zo veel te dieper zingen: uw handen hebben me gemaakt en gevormd. Dat zing ik van mijn nieuwe bestaan zoals het op God, op zijn werk, op mijn omgeving gericht is. Hartelijke vreugde in God door Christus (HC antw. 90).

Er is meer

Uw handen hebben mij gemaakt en gevormd. Heel mijn vorming vond plaats onder het wakend oog van God en onder zijn regie. Hij wordt door niets verrast of overrompeld. Er is niets of Hij weet er raad mee en geeft er zijn beloften voor. God is erbij als wij op allerlei gebied ontwaken (Ps. 139:18, uitleg van B.J. Oosterhoff), ook als we seksueel uit de kast komen. Maar het betekent niet dat ik zoals ik nu ben, zo ben als Hij me wil hebben. Het geldt ook niet van alles dat ik in mezelf ontdek. Er zijn tal van factoren die hun stempel op mijn bestaan drukken. Niet alles wat in mij is, is bepalend voor mijn identiteit in het licht van de eeuwigheid. En het draagt ook niet allemaal Gods goedkeuring en zegen weg. Er zijn allerlei dingen waarin ik de sporen van de zonde vertoon, die niet mijn identiteit voor God uitmaken of zaken zijn waar ik trots op of blij mee kan zijn. Als ik alles in mezelf boven discussie verhef, trek ik de verhoudingen scheef. Dat moet wel leiden tot moeite, verdriet en frustraties. Ik ben gelukkig meer dan mijn afzonderlijke onderdelen en ook meer dan de beperkingen die ik bij mezelf constateer. Ik ben gelukkig meer dan seksuele

verlangens die zich van binnenuit aan me opdringen. Ik ben gelukkig meer dan dat wat ik me moet ontzeggen en wat ik zo schrijnend mis. Daar moet ik mijn geluk en ook mezelf niet aan ophangen. Het breekt absoluut. Ik kan wel denken dat dingen bij me horen en dat ik zonder niet gelukkig kan zijn, maar zo belangrijk zijn ze niet. Gods liefde voor *mij* is geen goedkeuring voor *alles in mij*.

Dat geldt ook van onze seksualiteit. Als zodanig is het een kostelijk geschenk van God aan mensen. Het doortrekt heel je mens-zijn. Het hoort bij de diepste lagen van je persoonlijkheid. Maar ook op dit punt trekt de zonde haar spoor en doet die zijn ontwrichtende werk. Bij ieder van ons. Wat is er veel zelfzucht en ongeremdheid op dit gebied. Wat worden er op dit terrein een slachtoffers gemaakt. Misbruikte kinderen, eenzame vrouwen, teleurgestelde en pornoverslaafde mannen kunnen ervan meepraten. Wie kan zichzelf rein bewaren op dit punt? Wat is het dan belangrijk om te weten dat seksualiteit meer inhoudt dan toegeven aan waar je je lijfelijk toe aangetrokken voelt. Dat het breder is dan alleen datgene waar je zo naar hunkert. En dat God het geeft om Hem te dienen. Ook met dit 'wat in ons is' (Ps. 103:1, vert. 1951) hebben we Hem groot te maken en goed van Hem te spreken. Hij wil dat we onszelf ook op dit gebied binden aan zijn inzettingen. Hij doet dat nooit zonder in onze geslachtelijkheid ook zaken te leggen en gaven mee te laten komen waarmee we Hem en onze naaste kunnen dienen. Zo zijn homo's vaak opvallend empathisch, gevoelig en artistiek. Laat me naar Paulus mogen verwijzen. Hij had een doorn in zijn vlees. Hij bad en bad en bad om ervan verlost te worden, maar de Here gaf hem niet wat hij vroeg. Hij moest juist met die doorn de Here dienen. Niet ondanks die doorn, maar met die doorn. En de Here beloofde: Mijn genade zal genoeg voor je zijn (2 Kor. 12:7-10). Ik heb je gemaakt en gevormd. Ik waak over je. Ik neem je aan de hand. En ik leid je door welke woestijn hier ook naar mijn rijk.

Die doorn...

Leerschool

Uw handen hebben mij gemaakt en gevormd. Het sluit niet uit dat dit leven een leerschool is. Integendeel, de psalmist verbindt die twee zelfs aan elkaar. Wie van zichzelf overdreven angstig is, mag leren dat in zijn angst de Here nabij is. En dat je de beloften van God niet moet laten overschaduwen door de duisternis van je eigen angsten, maar die angsten mag zetten in het licht van zijn beloften. Wie zich veel moet ontzeggen en een harde strijd te voeren heeft met zijn egoïsme, moet niet de Here ondergeschikt maken aan eigen wensen en 'geluk', maar moet de duisternis van zijn eigen hart zetten in het licht van Gods beloften en bevelen. Schenk mij inzicht, bidt de psalmist, om uw beloften en bevelen te leren, zodat ik met vreugde mijn weg kan gaan en allen die God vrezen, mij met blijdschap zien. Wat komt er veel los aan kracht van Gods Geest als mensen niet voor zichzelf leven, maar zich in leven en sterven het eigendom van de Here weten. Dat is uiteindelijk het ultieme houvast van ieder kind van God: dat je niet van jezelf bent en gedoemd bent om naar je eigen driften en verlangens te leven, maar dat je je het eigendom van Christus mag weten, je trouwe Heiland die je kocht met zijn leven. Hij wil je bevrijden uit alle macht van de duivel en wil je leren voor God en voor Hem te leven. Van harte (HC antw. 1). Je leert leven niet zoals je van jezelf denkt te zijn, maar zoals God je maken wil door zijn Geest, waarmee Hij hier en nu al begint. Het wordt anders dan het nu is. Want voor iedereen geldt: aan alles wat nu je leven schaadt en misvormt, zal straks niet gedacht worden. Alles wat hier pijn doet, is dan weg (Jes. 65:17-18). Dan is er geen enkele leegte meer in je, want God zal alles in allen zijn.

In de kerk

Onderweg naar zijn toekomst zet God broeders en zusters om je heen die je hebben te steunen en te bemoedigen en aan te sporen. Die je een echt thuis bieden waar je leert om te leven naar de standaard van hoe het wordt. Zij zijn mensen die net als jij te strijden hebben tegen de zonde in zichzelf. Als het goed is, kennen ze dat gevecht. Ze bepalen je bij wat je vergeet, ze confronteren je met waar je voor wegloopt, ze zijn blij met je geloof (Ps. 119:74-75). Helaas zijn er ook die een crisisloos bestaan leiden, zonder strijd tussen Geest en vlees. Zij vormen met hun oppervlakkigheid geen hulp maar een last. Zelfs de meest serieuze christen kan je trouwens niet bieden wat je nodig hebt. Daarom is er in de kerk gelukkig meer dan mensenhulp. De Here schenkt ons het medicijn van zijn evangelie en de wekelijkse verkondiging daarvan, waarin we niet alleen als collectiviteit maar ook hoofd voor hoofd worden aangesproken (HC antw. 84), en waarin Gods Geest niet alleen tot anderen spreekt maar ook tot mij (HC antw. 21 en 53). In die kerk zijn we gedoopt: door God aan zijn kant geroepen en met kostelijke beloften begiftigd. Daar vieren we het avondmaal, waar Christus ons verzekert: dit brood is mijn lichaam voor jou. Eet het en weet je verbonden met Mij. Drink uit de beker, hef het glas op het nieuwe verbond in mijn bloed, en verheug je op de komst van mijn rijk waar Ik de wijn nieuw met je zal drinken. Houd vol. Laat je voeden en sterken en verkwikken door wie Ik voor je ben: brood en water dat eeuwig leven geeft. Wij hebben een Heiland die mens was zoals wij. Mán was Hij zelfs, met alles erop en eraan. Wat had Hij zijn naasten volmaakt lief. Dat kon bij Hem zonder dat Hij een partner had en zonder wat voor huwelijk ook. Verbonden met Hem kunnen ook wij in liefde leven zonder een aparte partner. Want de liefde die van God komt, put niet uit een ander mens maar uit Hem die de bron van alle liefde is (Ef. 3:14-19; 1 Joh. 4:7-21).

Het lied 'Amazing Grace'

Amazing grace (how sweet the sound)
that saved a wretch like me!
I once was lost, but now I am found,
was blind, but now I see.

Wonderbaarlijke genade (wat een geweldig geluid)
die redde een boef zoals ik!
Ik was eens verloren, maar nu gevonden;
'k was blind, maar nu zie ik.

Rondblik

André van Leeuwen

Dit keer in *Nader Bekeken* een wonderlijke Rondblik. Zeker, ook deze Rondblik past in de bedoeling van ons blad. Bedoeld namelijk om tijdens al onze beschouwingen ook rond te kijken en te registreren wat er in onze wereld allemaal gebeurt.

En zoals u weet, gebeuren er in de wereld van vandaag ongelooflijke en rauwe dingen, die wij als kinderen van onze goede God eenvoudig niet kunnen begrijpen. Moord en doodslag op grote schaal in het Midden-Oosten. In Afrika, bijvoorbeeld in Jemen en Nigeria, worden vele christenen om hun geloof vervolgd, mishandeld en vermoord. De wereld kijkt er verbijsterd naar als, soms al op dezelfde dag, dat verschrikkelijke nieuws wordt bekendgemaakt. Afstand speelt in onze wereld geen rol meer. Ook niet voor journalisten, die geneigd zijn om vooral slechtnieuwselementen zo snel mogelijk door te geven. En niet alleen nieuws uit Afrika of uit het Midden-Oosten, maar ook van elders.

Indrukwekkend

Zo ook zogenaamde 'incidenten' die gebeuren in de nieuwe wereld. In de Verenigde Staten van Amerika net zo goed als in Canada, Mexico of Zuid-Amerika. Onheilsberichten zijn welhaast dagelijks op het scherm te zien. Ook de afschuwelijke haat van sommige blanken, vooral in de zuidelijke staten van de VS, voor alles wat – zeg maar – 'zwart' is. En die haat wordt zo af en toe daar weer op een verschrikkelijke manier zichtbaar. Ik bedoel de moord op vrijdag 17 juni 2015 in de episcopale methodistische kerk in Charleston in de staat South Carolina, gepleegd door een blanke jongeman, terwijl hij de confederale vlag uit de Burgeroorlog van 150 jaar geleden(!) omhoog hield. Hij had racistische motieven. Negen Afro-Amerikaanse mensen, onder wie de plaatselijke voorganger, en ook de plaatselijke politicus Clementa Pickney, een vriend van de Amerikaanse president, werden gedood.
Op vrijdag 26 juni 2015 werd naar aanleiding van de dood van de negen slachtoffers van die schietpartij in diezelfde kerk een herdenkingsbijeenkomst gehouden. President Barack Obama hield daar toen een indrukwekkende toespraak. Een rouwrede die een halfuur duurde en waarin hij zijn toespraak beëindigde door plotseling het beroemde en indrukwekkende Afro-Amerikaanse lied 'Amazing Grace' in te zetten. Het zal naar mijn mening een hoogtepunt worden in de geschiedenis van zijn presidentschap. De machtigste man in de wereld, zoals velen hem zien, leider van de westerse wereld, deed het dan toch maar. Hij zei zelf: 'Ik moest het doen, ik wist eigenlijk niet of ik goed kon zingen' (a capella welteverstaan). En hij deed het, al na drie woorden gevolgd door de grote schare aanwezigen.

Troost en moed

Indrukwekkend en ontroerend! Vooral ook als we kijken naar de tekst van dat beroemde lied uit de burgeroorlog van 150 jaar geleden. Dat lied was de grote troost voor de zwarte slaven in het zuiden van de Verenigde Staten. Daarin roemden zij hun Heiland om zijn genade en zijn trouw. Ook gaf het lied hun de moed om hun haatdragende Amerikaanse blanke medeburgers te vergeven. Nu nog steeds, ook in South-Carolina, na de moord op negen zwarte kerkgangers.
John Newton schreef dit lied (dat bestaat uit zes coupletten) in het dorp Kineton in Engeland, waar hij voorganger was. Hij bereidde een preek voor over 1 Kronieken 17:16-17, waar David zich verwondert over Gods keuze voor hem en zijn familie: '*Koning David ging het heiligdom binnen, nam plaats voor de Heer en bad: Wie ben ik, HEER, mijn God, wat is mijn familie, dat u mij zo ver hebt gebracht? En alsof dat nog niet genoeg was, God, hebt u ook gesproken over de toekomst van mijn koningshuis. U hebt mij gekozen als kroon op de mensheid door God, de HEER, verheven.*'
Ook de zwarte president van het machtigste land ter wereld zette toch in zijn rouwrede dat machtige lied in. Het was ontroerend, ook in zijn vergevingsgezindheid: ja ook hij, als verloren schuldenaar, maar door Christus gevonden. Wij zullen hopen en bidden dat wij allen, samen met de president van Amerika en zijn miljoenen blanke en zwarte landgenoten in noord en in zuid, blijven beseffen dat de diepe betekenis van de woorden van dit lied is geworteld in het zoenoffer van onze Heiland voor allen die in Hem geloven.

We hebben (g)een mooie gemeente

Gemeentebreed

Jan Blok

'Groet elkaar met een heilige kus.' (1 Korintiërs 16:20)

Wist u dat er in de nieuwtestamentische gemeenten heel wat afgekust is?
Paulus roept de Korintiërs ertoe op. Zie bovenstaande tekst. Maar ook de kerk te Rome roept hij toe: Groet elkaar met een heilige kus (Rom. 16:16).

En de kerk te Tessalonica krijgt de opdracht: Broeders en zusters, bid ook voor ons en groet elkaar met een heilige kus (1 Tess. 5:26). Op het strand van Milete vallen gemeenteleden Paulus om de hals en ze kussen hem (Hand. 20:37). Met tranen in hun ogen. Ook Petrus roept gemeenteleden ertoe op: Groet elkaar met een kus als teken van uw onderlinge liefde (1 Petr. 5:14).
Dat de vader zijn teruggekeerde verloren zoon kuste (Luc. 15:20), snappen we. Maar wat moeten wij in onze cultuur met al dat gekus in de oude kerk?
Jezus verwijt gastheer Simon dat hij Hem niet begroet heeft met een kus (Luc. 7:45). De begroetingskus werd ook door Jezus kennelijk verondersteld als heel normaal gedrag. En deze tekst uit Lucas maakt duidelijk dat ook een vrouw een man met een kus kon begroeten. Een vrouw kuste immers Jezus' voeten...
Jezus en de apostelen gaan ervan uit dat heiligen (gelovigen) elkaar kussen met een heilige kus!
In het Oude Testament lezen we over het kussen van Jakob en Laban, Mozes en Jetro, Noömi en Orpa, David en Jonatan, David en Barzillai, Joab en Amasa, en Samuel en Saul...

Wat zijn wij kwijtgeraakt, dat kennelijk in de oude kerk heel normaal was? Paulus geeft de opdracht (!) elkaar te kussen.

Gegroet!

De apostel Paulus geeft ook de opdracht elkaar te groeten.
Groeten is een betuiging van beleefdheid of vriendschap. Je groet iemand met een gebaar: een hoofdknik, een knipoog of (vroeger) het lichten van de hoed. Of je zwaait naar iemand.
Als een bekende langs je heen loopt en je niet groet, denk je: wat zou er aan de hand zijn?
Groeten luistert nauw! Zo heb je een vriendelijke groet, maar er bestaat ook een koele groet. Aan een dode breng je een laatste groet: je bewijst de laatste eer.
Jongeren ondertekenen een berichtje met: groetjes, of: doei. Of met: xxx. Ook dat zijn uitingen van genegenheid.

Een (on)heilige kus

We gaan terug naar die heilige kus. Duidelijk is dat de apostel wil dat er veel onderlinge liefde is in de gemeente.
De plaats waar men zo'n 'heilige kus' gegeven zal hebben, is niet duidelijk, maar aangezien het kussen op de hand meestal een ereteken voor een leider was, moeten wij dat uitsluiten (R. Dean Anderson in CNT t.p.). In de oudheid was een gebruikelijke plek om te kussen: het voorhoofd, de wangen of de nek. Het kussen op de mond werd als erotisch beschouwd.

Je hebt dus een heilige kus. Maar bestaat er dan ook een onheilige kus? Jazeker! Een onheilige kus is een kus met verkeerde bedoelingen. Zie de kus van Judas! (verg. Spr. 27:6). Een voorbeeld van onheilig kussen staat in dezelfde brief: er is iemand die met de vrouw van zijn vader leeft en haar dus kust (1 Kor. 5:1v). Of je kust intiem met de man of de vrouw van een ander. Dat is allemaal onheilig gekus. Er wordt wat dat betreft heel wat afgerotzooid, ook in de kerk. Een heilige kus is puur:

uiting van de geestelijke broeder- en zusterband.
Een mooie gemeente is een gemeente waar gekust wordt.

Een probleem vandaag

Maar ieder voelt hier een probleem. We zijn in onze tijd allergisch geworden voor lichamelijk contact. Je hand op iemands schouder leggen, iemand bij de arm pakken, laat staan iemand (broederlijk/zusterlijk) kussen: het is al gauw grensoverschrijdend gedrag. Ik doe het wel bij rouwen en trouwen van gemeenteleden, maar het is (in ONZE cultuur) oppassen geblazen! Wat je zelf niet bedoelt, kan bij een ander heel verkeerd overkomen.

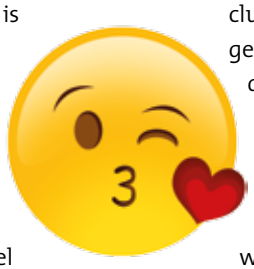

In de tijd van de nieuwtestamentische gemeenten was het heel normaal elkaar te kussen. Ja, er was zelfs een apostolische opdracht: Groet elkaar met een heilige kus... Jezus, Paulus en Petrus: ze zoeken een warme gemeente, een gemeente waar liefde heerst, waar de ander echt in beeld is, waar echte verbondenheid is. Waar boven de kerkdeuren staat: Zie, hoe lief ze elkaar hier hebben!

Maar...: hoe vaak komt het niet voor dat we elkaar negeren, elkaar niet groeten, dat we wegkijken van die ander. Of we roddelen over elkaar. We kletsen over elkaar. Dat ik de goede naam en eer van mijn naaste niet verdedig en bevorder (verg. HC zd. 43). Ten diepste is dit duivelswerk. Ook al zien we er verder heel gereformeerd uit. Het werkt gemeenschapsontbindend. Er zijn mensen ook psychisch aan kapotgegaan.
Ze hadden misschien een wat andere leefstijl dan jij en jij veroordeelde hen. Ze werden psychisch ziek.
Je sluit iemand buiten jouw knusse clubje in de kerk. Het breekt de gemeenschap op. Hoe ver staat dit gedrag af van de heilige kus en het liefhebben van elkaar en het hartelijk groeten van elkaar. Ook het liefhebben van die sociaal wat 'mindere' in jouw ogen.
Psychisch zijn mensen in de kerk hieraan kapotgegaan. Ze voelden zich buitengesloten. Terwijl Christus insluit, sluiten wij buiten! Je kletst over die ander en spreekt de persoon in kwestie niet aan. Herkenbaar misschien? Mensen zijn afgeknapt op kerkelijk formalisme en kerkelijke regelzucht.

U vindt dat ik overdrijf? Ik hoop het voor u. Maar ik ken te veel voorbeelden van mensen die psychisch juist op de kerk zijn afgeknapt. Afgeknapt op kilte, afstandelijkheid, pestgedrag en wetticisme en niet gezien worden. Je hoorde er niet bij, tenminste, zo beleefde je het. En je hield het voor gezien en smeet de kerkdeur achter je dicht. Sommigen schreven er een boek over. Ze moesten de ellende van zich afschrijven. Er zijn heel wat mensen die om de sfeer in de kerk zich onttrokken hebben! En dat zou de kerk zich moeten aantrekken, toch?
O, wat hebben we een mooie gemeente, roept de een.
We hebben geen mooie gemeente, huilt de ander.
Waar liefde woont, gebiedt de Heer zijn zegen (Ps. 133).

Terug?

Ten slotte: moeten we in de gemeente terug naar de begroetingskus? Moeten we streven naar de heilige kus als groet? Een verloren gegaan gebruik weer invoeren? Ik aarzel. Zie wat ik hierboven schreef over grensoverschrijdend gedrag. Misschien ter overweging het volgende: als de sfeer in een gezin goed is, geven broers en zussen elkaar een kus. Als de sfeer niet goed is, doen ze dat niet.
Als de sfeer in een gemeente goed is, kunnen broeders en zusters elkaar een heilige kus geven. Is de sfeer niet goed, dan doen ze het niet.
Ik groet jullie nu in ieder geval met een big hug... In Christus verbonden..

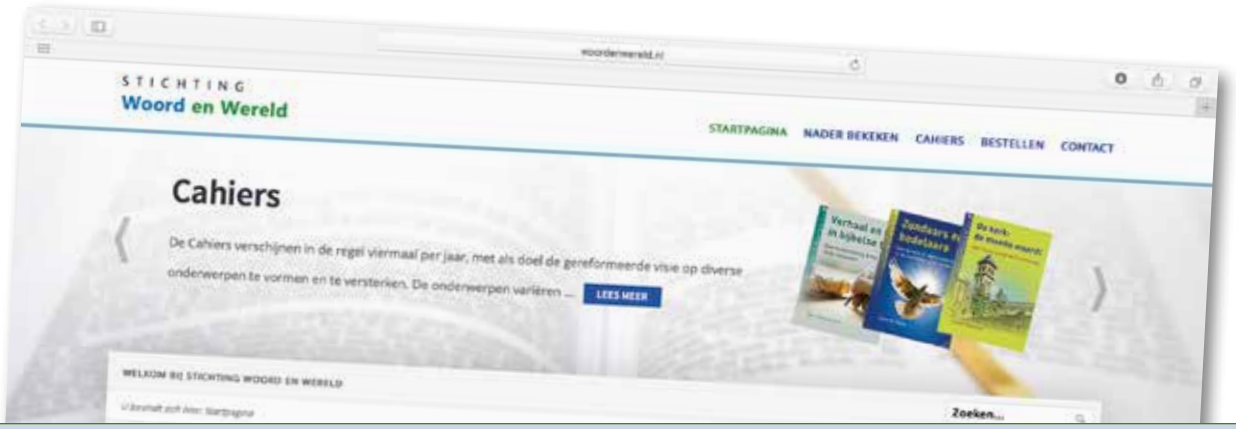

www.woordenwereld.nl

Kijk eens op onze website! Niet alleen over de laatste nummers van Nader Bekeken, maar ook over de nieuwste cahiers is de nodige informatie te vinden. Uit het nieuwste nummer van Nader Bekeken kun je zelfs direct een (deel van een) artikel downloaden. Verder zijn de nummers die langer dan een jaar geleden zijn verschenen, als pdf beschikbaar. Ook is er een uitgebreide zoekfunctie, zodat heel gemakkelijk allerlei onderwerpen waarover iets geschreven is, te vinden zijn.

Gelezen

Harm Boiten

Op de 'kermis' van de hermeneutiek

Tussen tekst en lezer is een historische inleiding in de bijbelse hermeneutiek in twee delen. Hermeneutiek houdt zich bezig met de vraag hoe je een (geschreven) tekst interpreteert. Anders gezegd – vandaar de titel –: hoe overbrug je de afstand tussen tekst en lezer?

Tussen tekst en lezer

Welnu, in twee delen behandelt de auteur, dr. Arie Zwiep, universitair docent Nieuwe Testament en Hermeneutiek aan de VU Amsterdam, de eeuwenlange geschiedenis van de bijbeluitleg: in het eerste deel vanaf de eerste eeuwen van het christendom tot en met Friedrich Schleiermacher, een periode van bijna achttien eeuwen, en slechts twee eeuwen in het tweede deel, *van moderniteit naar postmoderniteit*. In dit deel dus de ontwikkelingen in de negentiende en twintigste eeuw, vanaf de hoogtijdagen van de historische kritiek tot en met het hedendaagse postmodernisme. Achttien eeuwen en twee eeuwen, en laat het tweede deel nu nog dikker zijn dan het eerste...!*

Met dit tweede deel komt, aldus de auteur, een project van zo'n vijfentwintig jaar tot een (voorlopige?) afsluiting. Dat 'voorlopige' met een vraagteken roept meteen het verlangen op naar een deel drie. Beide delen van deze historische inleiding zijn uitstekend gedocumenteerd, een spannend verslag van een reis door twintig eeuwen. Hoezeer ze samen al een indrukwekkende prestatie vormen, ze zijn historisch en dat vraagt echt om een systematisch vervolg. Nu had de auteur al aangekondigd dat het tweede deel een aanzet voor zo'n systematisch deel zou bevatten. En inderdaad: er is een aanzet daartoe in een naschrift dat negen bladzijden omvat. Zou er nog een derde deel komen, een systematisch deel met een eigen opzet van een bijbelse hermeneutiek? Zwiep vergeleek in het eerste deel zijn reis door de geschiedenis nog als een shoppingtrip door een winkelcentrum. Maar nu in de laatste eeuw de hermeneutiek zo'n complex en nauwelijks te overzien specialisme is geworden, is vergelijking met een bezoek aan de kermis meer op zijn plaats. Spannend om op het 'kermisterrein' van de hermeneutiek van de ene naar de andere 'attractie' rond te zwerven en gefascineerd te raken door alles wat op je afkomt. En er komt inderdaad wat op je af!

Historische kritiek

In het eerste hoofdstuk bespreekt de auteur de zogenaamde historische kritiek. Die kritiek kwam op in de negentiende eeuw, de eeuw van de Verlich-

ting, waarin de natuurwetenschappen een ongekende bloei beleefden. De spannende vraag komt dan op hoe natuurwetenschap en geesteswetenschap samengaan. Mag je aan bijbelwetenschap dezelfde eisen van wetenschappelijkheid stellen als aan natuurwetenschap? Of vraagt de omgang met de Bijbel om eigen methode en uitgangspunten? En wat heeft dat voor gevolgen voor het lezen van de Bijbel?
Vele namen passeren de revue. Ik noem nu slechts iemand als de dogmenhistoricus Adolf van Harnack, die van mening was dat op basis van zuiver historisch onderzoek de kern van het oorspronkelijke evangelie niet Jezus was, maar het vaderschap van God en de menselijke ziel: het koninkrijk van God is binnen in u (Luc. 17:21). Hij wilde een praktisch, niet-dogmatisch christendom, hetzelfde wat Jezus en zijn leerlingen herontdekt zouden hebben. Natuurlijk werden de uitkomsten van de historische kritiek te vuur en te zwaard bestreden. Maar men deed dat door op historische gronden te betogen dat de kritische reconstructies niet klopten. Men bestreed de historische kritiek met de middelen van de historische kritiek, aldus Zwiep. Men bestreed niet het 'goed recht' van de historische kritiek, alleen de – vond men – onhoudbare uitkomsten ervan. Zwiep concludeert dan ook dat de historische kritiek in veel gevallen ten koste ging van de traditionele opvattingen van kerk en theologie. Uit de beschikbare bronnen zelf viel – historisch-kritisch bezien – geen historisch betrouwbaar beeld te distilleren van Jezus' leven.
Maar het zou nog erger worden.

Meesters van de achterdocht

Het verrast hoe Zwiep in dit hoofdstuk als de drie 'meesters van de achterdocht' Karl Marx, Friedrich Nietzsche en Sigmund Freud tekent in hun betekenis voor de hermeneutiek. Je moet, zeggen ze, elk op hun eigen wijze, achter de werkelijkheid van de tekst doorvragen naar de ideologie, naar belangen en machtsverhoudingen. Neem een uitspraak als 'zalig de armen': dat klinkt uit de mond van een politicus of machthebber anders dan uit de mond van een arme zelf.
Bij Marx is de mens niet vrij, maar gevangen in een systeem van kapitalisme dat arbeiders uitbuit en zelf de winst opstrijkt. Religie was een instrument dat door de bezittende klasse gehanteerd werd om de arbeiders onder de duim te houden, en dat door de arbeiders omarmd werd als een vlucht uit de realiteit: religie is opium van het volk.

Achter de werkelijkheid van de tekst

Nietzsche ziet de mens in al zijn doen en laten gedreven door de wil tot macht. Om zijn doel te bereiken probeert hij alles en iedereen te manipuleren. Elke waarheidsclaim, ook die van de Bijbel en het christelijke geloof, is in feite een vorm van machtsvertoon en daarom bij voorbaat verdacht en verwerpelijk. Teksten, ook bijbelteksten, dienen daarom bevraagd te worden op hun onderliggende ideologie: vanuit wiens perspectief zijn ze geschreven, dat van de onderdrukker of dat van de onderdrukte? Voorbeelden: het 'heil van de ziel' is in gewone taal: 'de wereld draait om *mij*'; 'God vergeeft hem die boete doet' betekent gewoon: 'die zich aan de priester onderwerpt'. Het hiernamaals heet een ontkenning van het leven en zou berusten op projectie en wensdenken.
Nietzsches invloed op latere hermeneutische denkers is groot. Bonhoeffer bijvoorbeeld leerde erdoor onderscheid te maken tussen authentiek christelijk geloven en niet-authentieke bedorven uitingen ervan. Hoezeer de ideologie van Nietzsche ook onverenigbaar is met het christelijke geloof, zijn aanpak maakte, aldus Zwiep, alert om een oneigenlijke (manipulerende) manier van bijbellezen op het spoor te komen en te waken voor het lezen van de Bijbel ter bevestiging van het eigen (ideologische) gelijk.

Weinig goodwill

De derde 'meester van de achterdocht' is Sigmund Freud, de grondlegger van de psychoanalyse. Hij ziet de mens in zijn bewustzijn beheerst worden door ongecontroleerde (seksuele) driften en angsten, bijvoorbeeld de angst om door moeder verlaten te worden, gestraft te worden, alleen te blijven. Dit kan leiden tot agressie en repressie. Geloof en religie zijn vooral verbonden aan infantiel wensdenken. Al kweekte zo'n visie weinig *goodwill* voor toepassing van deze theorie in de bijbelse exegese, zij riep wel veel vragen op die sinds die tijd niet meer genegeerd kunnen worden, stelt Zwiep. Bijvoorbeeld: in hoeverre is God eigenlijk een projectie? In elk geval ging men op zoek naar de verborgen betekenis *achter* de tekst. Wat de tekst zegt, zou lang niet altijd overeenkomen met wat de auteur bedoeld heeft. Zwiep trekt de conclusie dat bij deze 'meesters van de achterdocht' de (bijbelse) tekst niet bij voorbaat vertrouwd kan worden, en de lezer kan zichzelf ook niet meer vertrouwen. Hij ziet dan ook de hele geschiedenis van de twintigste eeuw als een poging om die radicale breuk, ontstaan door deze achterdocht, te herstellen.

Positief noteert Zwiep ten slotte dat ongelijke machtsverhoudingen van invloed kunnen zijn op het uitleggen van bijbelse teksten (Marx), dat manipulatie de uitleg kan verstoren (Nietzsche) en dat het interpreteren van teksten niet louter rationeel is (Freud).

Barth en Bultmann

Boeiend zijn ook de hoofdstukken over Barth en Bultmann. Barth spreekt weer in het spoor van de Reformatie over Gods soevereine openbaring 'van bovenaf'. Het gaat in de Bijbel niet om de juiste gedachten van mensen over God, zoals zijn liberale leermeesters hem wilden doen geloven, maar om de juiste gedachten van God over de mens. Je wordt als mens naar een beslissing toegedrongen: het aanvaarden of verwerpen van de heerschappij van God – een tussenweg is er niet. Barth aanvaardt wel de historische kritiek, maar de Schrift moet in overeenstemming met zijn eigen karakter verklaard worden. De betekenis van een tekst moet je vinden in (de wereld van) de tekst, en de criteria om teksten te interpreteren moet je aan de Bijbel en de geloofsgemeenschap ontlenen. Het doel van de

uitleg is niet de tekst, maar de zaak. Bij Barth verwijst de Schrift als Woord van God naar Christus.

Bultmann maakte onderscheid tussen historie (*Historie*) en geschiedenis (*Geschichte*). Historie gaat over een feit uit het verleden, dat openstaat voor verificatie door onafhankelijke getuigen. Maar de bewering dat Christus voor mij, voor mijn zonden, is gestorven, dat is *Geschichte*, een geloofsovertuiging. Dat onderscheid gaat ver. Of Jezus wel echt geleefd heeft (= *Historie*), is voor het geloof niet belangrijk, want het gaat om de Christus die in het geloof verkondigd wordt (= *Geschichte*). Er gaapt een diepe kloof tussen de historische Jezus en de Christus van het geloof. En die kloof moet je niet willen overbruggen, aldus Bultmann. Zwiep geeft ook aan wat het motief was van Bultmann: alle onnodige struikelblokken van de rede uit de weg ruimen en plaats maken voor het echte struikelblok: de prediking van geloof en genade, de prediking van het Kruis. Toch bleek zijn tijd- en cultuurgebonden theologie aantoonbaar onjuist, aldus Zwiep.

Zwiep tekent ook het verweer tegen Bultmann in de heilshistorische school, tot wie namen als Beck, Von Hofmann, Schlatter, Von Rad, Cullmann gerekend worden, en in Nederland Herman Ridderbos en later Jakob van Bruggen met de commentarenserie *Commentaar op het Nieuwe Testament*.

Gadamer en de tweede hermeneutische Wende

Uitvoerig bespreekt Zwiep het werk van Hans-Georg Gadamer. Het gaat Gadamer niet om waarheid die *bewezen* kan worden (dat is het waarheidsbegrip van de natuurwetenschappen en van de Verlichtingdenkers), maar om *waarheid die zich aandient*. Wie wordt geraakt door het kijken naar een schilderij, het luisteren van een muzikale uitvoering of het lezen van een gedicht, ervaart iets van waarheid en wordt, al is het maar voor even, een ander mens (p. 176). Ervaring in de zin van Gadamer is een dynamische interactie tussen kunstwerk en toeschouwer, tussen tekst en lezer, een communicatie die zich in taal uitdrukt (p. 177). *Tussen tekst en lezer*: aan Gadamer heeft Zwiep de titel van zijn dubbelstudie ontleend. Gadamer pleit voor herstel van de traditie, waarin het gaat het om de kennis en wijsheid van generatie op generatie. Inbreng van een individu moet dan ook niet overschat worden. Je ziet bij Gadamer iets als een een 'turn to the community', een zich keren tot de gemeenschap. De afstand tussen tekst en lezer is dan ook geen gapende kloof die overbrugd moet worden, maar de tijd waarin we als gemeenschap leven, is een mogelijkheid om te kunnen verstaan; zij is de dragende grond die verbindt met het verleden en met de perspectieven die de traditie aanreikt. De lezer is geen afstandelijke toeschouwer of neutrale criticus, maar wordt gekenmerkt door openheid, respect, gemeenschap, besef van eigen historiciteit. Mooi hoe Zwiep Gadamer typeert: hij is erin geslaagd het *probleem* van de subjectiviteit van de lezer om te vormen tot een *oplossing*.

Subjectiviteit tot oplossing

Ik ben me ervan bewust dat het onmogelijk is in kort bestek iets van de rijkdom van de aanpak van Zwiep weer te geven. Dat geldt niet alleen van de al genoemde namen, maar ook van mensen als Ferdinand de Saussure: de betekenis van een tekst schuilt niet in de bedoeling van de auteur of in de ervaring van de lezer, maar in 'de tekst zelf'; Wittgenstein, die op zoek is naar de verbinding tussen taal en werkelijkheid en die als grootste ontdekking deed dat het leven zich niet laat vangen in systemen; Anthony Thiselton, die vooral onderzoek deed naar hoe taal werkt: hoe komt het dat woorden doel treffen of iemand tot actie aanzetten; waarom slaan iemands woorden de ene keer in als een bom en de andere keer niet; wat zijn de voorwaarden van een geslaagde communicatieve handeling?

Paul Ricoeur en postmoderniteit

In een volgend hoofdstuk spreekt Zwiep over Ricoeur, die onder meer aandacht vroeg voor de metafoor. Een metafoor is een stijlfiguur die berust op een vergelijking van twee elementen waarbij een aspect van het één wordt overgedragen op het ander; bijvoorbeeld: een kameel is het schip van de woestijn.

Een hoofdstuk verder bespreekt Zwiep een nieuwe fase in de bijbelse hermeneutiek: de ontdekking van de lezer. Wil er zinvol gesproken worden van tekstuele communicatie, dan blijft de lezer niet buiten schot: zonder lezer geen tekst, maar zonder tekst geen lezer. Maar als de lezer actief bij het interpretatieproces is betrokken, is de uitkomst per definitie subjectief.
In een laatste hoofdstuk komen het poststructuralisme (iets als postmoderniteit) aan de orde en modellen van contextuele hermeneutiek. Kenmerken van postmoderniteit zijn: het einde van de zogenaamde grote verhalen, het optimistisch mensbeeld van de Verlichting, dat een illusie blijkt te zijn, de complexiteit van een gefragmentariseerde wereld, en ten slotte de neiging tot voorbehoud en uitstel: alles wordt subjectief en betrekkelijk; wat overblijft, zijn meningen, ervaringen en opinies.

Menigeen acht postmoderniteit onverenigbaar met de uitgangspunten van het christelijke geloof. Anderen als Caputo, Thiselton, Grenz en Smith slaan een andere weg in. Kun je de postmoderne neiging tot uitstel verbinden met eschatologie? Is het postmoderne oordeel over het mensbeeld van de Verlichting als illusie te verbinden met de

bijbelse notie van de arglistigheid van het hart? Enzovoort enzovoort.

Aanzet voor een systematische hermeneutiek

Zoals gezegd: in een postscript van negen pagina's van het 573 pagina's tellende boek geeft Zwiep een aanzet voor een systematische hermeneutiek. Meer dan een aanzet zat er niet in. Dat is jammer. Want wie het boek leest, krijgt wel de indruk dat het uitleggen van de Bijbel een 'ingewikkelde aangelegenheid' is geworden. Is het lezen van de Bijbel niet puur subjectief? Werkt dit boek niet ontmoedigend, beklemmend en verlammend, vraagt Zwiep zich af. Vandaar dat hij nagaat welke inzichten kunnen helpen om het proces tussen tekst en lezer in gang te zetten. Bemoedigend is dat we niet bij nul beginnen. Er heeft zich een traditie gevormd: er zijn leeservaringen van generatie op generatie. Daarbij werkt het verhelderend wanneer vooronderstellingen worden benoemd. Al voegt Zwiep eraan toe dat vooronderstellingen het debat ook op slot kunnen zetten. Hij pleit voor het goed recht van de historische kritiek, maar het heeft wel een grens.

Niet bij nul beginnen

Alles is interpretatie, maar interpretatie is niet alles. Niet elke uitleg komt op hetzelfde neer, maar er is voldoende basis om zinnige uitspraken te doen over de betekenis van bijbelse teksten. Zwiep is van oordeel dat vier ijkpunten richting moeten geven aan de uitleg: de Schrift zelf, de traditie, de rede en de ervaring. Hij presenteert dat als een alternatief voor het *sola scriptura*. Teksten moeten verantwoord en respectvol worden uitgelegd, maar op de vraag of de verlichting door de Heilige Geest in het uitlegkundige proces bruikbaar en zinvol is, laat, aldus Zwiep, de geschiedenis zien dat dat niet het geval is. Hetzelfde geldt voor de vraag of de Bijbel gezag heeft, dat is een vraag die zijns inziens niet *in abstracto* (los van de context en los van de exegese) en *a priori* beantwoord kan worden. Hermeneutiek kan de waarheids- en gezagsvraag uiteindelijk niet beantwoorden.

Conclusie

De verschijning van twee delen *Tussen tekst en lezer* mag gerust een gebeurtenis genoemd worden. We krijgen in deze dubbelstudie een uitstekende introductie in de geschiedenis van de hermeneutiek. Beide delen zijn helder geschreven en zitten stevig in elkaar. Bovendien is het uitermate knap om glashelder en tegelijk spannend te schrijven. De voortreffelijke documentatie maakt dat je houvast krijgt voor verdere studie. Het is geen geringe prestatie, zeker als je bedenkt dat intussen ook nog andere studies van de auteur verschenen.

Bij het eerste deel signaleerde ik een postmoderne aanpak, waarbij Zwiep iedereen rustig aan het woord laat komen, winkelend en shoppend, dwalend over het kermisterrein van vele eeuwen. De auteur voelt zeker niet de behoefte om een waarschuwende vinger op te steken en lezers voor te houden wat wel of niet door de beugel kan: 'dat moeten zij zelf maar uitmaken'. Maar die aanpak werkt helaas ook door tot in het einde van het tweede deel, in zijn aanzet voor een systematisch deel, en dat is uiterst teleurstellend. Het is een heel andere methode dan die in de hermeneutische arbeid van mannen als Greijdanus, Holwerda (die in het boek, wonderlijk genoeg, volledig ongenoemd blijven!) en Van Bruggen met hun gereformeerde schriftgeloof als uitgangspunt. Dat betekent dat niet alleen de lezer zich bewust moet zijn van zijn eigen vooroordelen, maar dat elke lezer ook rekening zal moeten houden met het vooroordeel van deze auteur. Dat laatste is evident, en daar is Zwiep zich ook van bewust. Alleen al in de keuze van de te bespreken onderwerpen spelen 'persoonlijke voorkeuren' een eigen rol. *Tussen tekst en lezer* is niet voor iedereen gemakkelijk te lezen; het lijkt me juist om dat hier te noteren. Maar de ontwikkelde lezer kan er veel van leren, rekening houdend met de 'vooronderstellingen' van de auteur. Intussen maakt deze wel duidelijk van hoe grote betekenis de hermeneutiek is geworden: van een hulpwetenschap ten dienste van de uitleg van de Bijbel heeft zij zich ontwikkeld tot een zelfstandige richting binnen de wetenschap, die funderend is voor theologie, filosofie en literatuur.

De Bijbel is het gezaghebbende Woord van God. In dat Woord klinkt de stem van God door. Gericht op hoorders wereldwijd. De Geest van God wil met het evangelie harten van mensen bereiken, bekeren en redden door de verkondigende arbeid van mensen heen. En omdat er nu hermeneutisch zo veel in beweging is, ligt er meer dan ooit voor de gereformeerde theologie de actuele uitdaging de handschoen op te nemen en aan de slag te gaan met een gereformeerde hermeneutiek, die recht doet aan de heilige Schrift en rekening houdt met de hoorders en lezers en hun context. En dat kan ook. Want het Woord van God is toch nabij u, in uw mond en in uw hart – en dat betekent: de boodschap van het geloof die wij verkondigen, is dicht bij u (Rom. 10:8).

N.a.v.: Arie Zwiep,
Tussen tekst en lezer. Een historische inleiding in de bijbelse hermeneutiek, deel II: *Van moderniteit naar postmoderniteit*, VU University Press, Amsterdam, 2013, ISBN 978 90 8659 685 0, 573 pag., prijs € 39,95

Noot:

* Een recensie van A. Zwiep, *Tussen tekst en lezer*, deel I, verscheen in *Nader Bekeken* jrg. 17, nr. 4 (2010).

Gedicht
Gert Slings

Veerman

Aan de rivier, staan wachten tot de pont komt,
niemand heeft haast, rustig de boot op wandelen,
en halverwege komt een man om geld;

een klein bedragje. En je krijgt een bonnetje
maar dan pakt hij je beet. En loopt het uit de hand
want je begint te worstelen. En hij gebruikt geweld.

En het gevecht duurt lang, maar niemand lijkt te winnen.
Wie ben jij? hijg je, maar hij heeft geen zin

in praten. Als je eventjes niet oplet
slaat hij je mank. Je laat niet los. Hij zegt:

Oké, je hebt gewonnen. En je hinkt aan land
en je begint een heel nieuw leven aan de overkant.

Menno van der Beek (1967)
Uit: *Schriftgedichten*
Royal Jongbloed, Heerenveen, 2013

De geschiedenis van Peniël herhaalt zich.
Jakob worstelde met God en werd mank.
Hier op klaarlichte dag op een veerpont.
Het gaat hier om iemand, niet een 'ik' maar een 'je'.
Het kan iedereen zijn.
Het gaat om die laatste zin:
'je begint een nieuw leven aan de overkant.'
Je kunt het een bekering noemen, een omkering.
Op een veerpont.

Burgerlijk huwelijk op de helling

Vijftien jaar geleden werd in Nederland het burgerlijk huwelijk opengesteld voor twee personen van hetzelfde geslacht. Een diep ingrijpend besluit, dat fundamentele tegenstellingen in politiek en samenleving zichtbaar maakte en wereldwijd veel opzien baarde. Wat toen een rol speelde in de besluitvorming, klinkt ook vandaag nog door in discussies in kerk en politiek. Het is daarom goed enkele belangrijke elementen uit de debatten van begin deze eeuw in de herinnering terug te roepen. Eerst kort iets over de voorgeschiedenis.

Voorgeschiedenis

In de woelige jaren zeventig van de vorige eeuw werd her en der actie gevoerd voor erkenning van een homohuwelijk en voor kerkelijke inzegening daarvan. Maar het ging toen om incidentele acties. De homo-emancipatievereniging COC zag er niet veel in en was voorstander van volledige relatievrijheid. Er lag toen al een rapport van het CDA, waarin gepleit werd voor een geregistreerd partnerschap voor homofiele relaties op basis van gelijkwaardigheid van zo'n relatie aan een man-vrouwrelatie. Zo'n geregistreerd partnerschap werd in 1998 wettelijk mogelijk gemaakt. Een meerderheid van de Tweede Kamer vond dit echter niet voldoende en had al eerder uitgesproken dat het wettelijk huwelijksverbod voor twee personen van hetzelfde geslacht moest worden opgeheven.
Het toenmalige eerste kabinet-Kok ging hier voorzichtig mee om en legde de zaak voor aan een commissie. Die kwam in 1997 met een verdeeld advies. Een meerderheid van de commissie sprak zich uit voor openstelling van het huwelijk, een minderheid tegen.
Het kabinet zat met dit advies in de maag en wilde in ieder geval nog niet met het meerderheidsadvies meegaan. Maar de Tweede Kamer herhaalde in meerderheid het standpunt dat het huwelijk moest worden opengesteld.

Inmiddels naderden de Kamerverkiezingen en het kabinet besloot de zaak te laten rusten tot er een nieuw kabinet was. Dit werd het tweede kabinet-Kok. Op initiatief van D66 werd in het regeerakkoord vastgelegd dat er een wettelijke regeling moest komen tot openstelling van het huwelijk voor mensen van gelijk geslacht. Omdat de leden van de regeringsfracties aan deze afspraak gebonden waren, was daarmee normaal gesproken verzekerd dat de Tweede Kamer zo'n wettelijke regeling zou aanvaarden.
Het nieuwe kabinet ging hiermee aan de slag en diende in 1999 een wetsvoorstel in bij de Tweede Kamer, vergezeld van een kritisch advies van de Raad van State. Het wetsvoorstel leidde tot tal van reacties uit de samenleving. Zes reformatorische kerken en de Rooms-Katholieke Kerk deden een dringend beroep op het parlement het wetsvoorstel niet te aanvaarden. Maar de kerken waren verdeeld. Vanuit onder andere de Remonstrantse Broederschap klonk een tegenovergesteld geluid. Ook de politieke reacties stonden lijnrecht tegenover elkaar. De *fractie van D66* liet in een reactie op het wetsvoorstel optekenen:

Vervuld van trots hebben de leden van de D66-fractie kennisgenomen van het onderhavig wetsvoorstel. Deze leden zijn van mening dat de openstelling van het huwelijk voor personen van hetzelfde geslacht, zoals de regering voorstelt, de gelijkberechtiging van mensen met een homoseksuele geaardheid, in beginsel, voltooit.

Groen Links was verheugd en sprak van een feest van emancipatie. Daarnaast meenden deze leden:

... dat met de openstelling van het huwelijk voor personen van hetzelfde geslacht een krachtig signaal wordt afgegeven dat deze relaties volstrekt gelijkwaardig zijn aan relaties van personen van verschillend geslacht.

De leden van de *SGP-fractie* daarentegen gaven blijk van hun geschoktheid over de indiening van het wetsvoorstel. En de fracties van *GPV* en *RPF* constateerden dat met het voorstel de grondslagen van onze burgerlijke rechtsorde in het geding waren.

(On)gelijke gevallen

Wat waren nu de belangrijkste argumenten die tot zulke tegengestelde reacties leidden?
In de standpunten van de voorstanders van het homohuwelijk ging het steeds over begrippen als gelijkberechtiging van mensen en gelijkwaardigheid van relaties. Begrippen die doen denken

aan artikel 1 van de Grondwet. Dit belangrijke Grondwetsartikel bepaalt dat allen die zich op het grondgebied van Nederland bevinden, in gelijke gevallen gelijk behandeld worden. Discriminatie op welke grond dan ook is niet toegestaan. De meerderheid van de *commissie* die in 1997 van mening was dat het huwelijk kon worden opengesteld voor twee personen van gelijk geslacht beriep zich ook op dit discriminatieverbod:

Vóór openstelling van het huwelijk pleit het verbod van discriminatie. De eis dat de huwelijkspartners van verschillend geslacht zijn, wordt gezien als een vorm van onderscheid naar geslacht en homoseksuele gerichtheid, waarvoor geen objectieve en redelijke rechtvaardigingsgrond bestaat.

Dit beroep op de Grondwet – en in het verlengde daarvan op internationale verdragen van gelijke strekking – riep bij de behandeling in de Kamer bezwaren op. De Grondwet spreekt over gelijke behandeling in gelijke gevallen. Maar is hier wel sprake van gelijke gevallen? De fracties van *GPV en RPF* verwoordden dit als volgt:

Waarom brengt de regering het verbod van discriminatie in stelling om openstelling van het huwelijk te bepleiten? Zijn de verschillen tussen een huwelijk van een man en een vrouw en een relatie tussen twee personen van gelijk geslacht niet zo essentieel, dat alleen al daarom van gelijke gevallen geen sprake kan zijn? Wijst de vanzelfsprekendheid waarmee de Nederlandse en de internationale rechtsorde tot nu toe uitgaan van een huwelijk als een relatie tussen een man en een vrouw er niet op, dat zeer sterke argumenten nodig zijn om te kunnen concluderen tot een vorm van discriminatie?

Ook door andere fracties werden vraagtekens geplaatst bij dit argument.

In reactie daarop liet *staatssecretaris Cohen* namens de regering weten, dat er inderdaad geen sprake was van gelijke gevallen en dat artikel 1 van de Grondwet dus ook niet verplichtte om te komen tot een gelijke behandeling van een relatie tussen mensen van gelijk geslacht en die tussen een man en een vrouw. Maar hij voegde er meteen aan toe:

Kees van der Staaij (SGP)

Vervolgens zeggen wij dat het op grond van de soort overwegingen die ten grondslag liggen aan artikel 1 goed is om tot een gelijkberechtiging te komen in de gevallen waar wij over spreken.

Met andere woorden: er is geen sprake van gelijke gevallen, maar we behandelen de gevallen toch gelijk. En we bepalen in de wet dat een huwelijk kan worden aangegaan door twee personen van verschillend of gelijk geslacht. Daaraan werd toegevoegd, dat het kabinet goed nagedacht had over de verstrekkende betekenis van zo'n besluit:

Het kabinet is zich bij de besluitvorming over het wetsvoorstel indringend bewust geweest van het feit dat met de openstelling van het huwelijk voor personen van hetzelfde geslacht een langdurige traditie uit de westerse beschaving wordt doorbroken. Het ontnemen van een zeer belangrijk kenmerk aan het huwelijk betekent dan ook een wezenlijke verandering van de betekenis van het huwelijk. (...) De verandering van betekenis van het huwelijk die het kabinet thans voorstelt, impliceert dat het kabinet kiest voor een benadering van het huwelijk die los komt te staan van onder andere religieuze opvattingen over het huwelijk.

Wezen van het huwelijk

Dit laatste was een reactie op wat met name door de kleine christelijke fracties was opgemerkt over het wezen van het huwelijk. *Van der Staaij (SGP)* kwam daarop bij de mondelinge behandeling als volgt terug:

Het wetsvoorstel raakt ons daarom zo diep, omdat het huwelijk naar onze overtuiging naar zijn wezen geen menselijke uitvinding is, die eigenmachtig veranderd mag worden. Het huwelijk tussen man en vrouw is door God Zelf bij de schepping ingesteld, als een zegenrijke gave aan het menselijk geslacht. Uitdrukkelijk wordt na de beschrijving van de schepping van de mens vermeld: 'Daarom zal de man zijn vader en zijn moeder verlaten en zijn vrouw aankleven; zij zullen tot één vlees zijn.' In het Nieuwe Testament wordt die unieke instelling door Christus uitdrukkelijk bevestigd en ook getekend als een afbeelding van de band tussen Christus en Zijn kerk. De instelling van het huwelijk sluit aan op de schepping van de mens als man en vrouw, als elkaar aanvullende gestalten van het menszijn. Man en vrouw zijn geschapen met een eigen aard, een tweeheid die bestemd is een onvergelijkbare eenheid te worden.

De staatssecretaris verzekerde herhaaldelijk diep respect te hebben voor deze manier van denken over het huwelijk. Wie het zo wil zien, behoudt de vrijheid daartoe en kerken kunnen desgewenst vasthouden aan de oude opvatting, maar voor de overheid geldt dat zij het huwelijk alleen beziet in zijn burgerrechtelijke betrekkingen. Of, zoals *Dittrich (D66)* het uitdrukte:

Uiteindelijk, als je de religieus getinte bezwaren opzij legt, zoals elke seculiere overheid moet doen, is het bezwaar tegen een homoseksueel huwelijk erin gelegen dat mensen er niet aan gewend zijn.

Bij het debat in de Eerste Kamer ging *Veling* namens de kleine christelijke fracties hierop in:

Dittrich wilde, net als iedereen, best de religieuze gevoelens van medeleden respecteren, maar eigenlijk als een soort eigenaardigheid die in het debat verder geen rol kan spelen. (...) Mijn bezwaar tegen deze voorstelling van zaken is, dat religieuze argumentaties ten onrechte worden gezien als emotionele uitroe-

pen die per definitie geen gewicht in de schaal leggen anders dan dat zij respect zouden verdienen. (...)
Hoe zien religieuze argumentaties eruit? Laat ik proberen dat voor onze benadering te verduidelijken. Christenen geloven, en daarin staan zij overigens niet alleen, dat de werkelijkheid waarin wij samen leven, geen anoniem complex van toevalligheden is. Ook de mensenwereld is niet zonder zin of betekenis. Voor ons is het motief om daarvan uit te gaan het geloof dat God, de Schepper, niet alleen de wereld heeft gemaakt, maar deze ook in stand houdt. (...) Misschien zegt het veel mensen niet veel als wij naar voren brengen dat God het huwelijk als band tussen man en vrouw heeft ingesteld. Maar waarom zouden uit dit geloof geen voor anderen herkenbare redenen kunnen voortvloeien om zuinig te zijn op het huwelijk als een aloude en universele instelling? (...) Naar onze overtuiging heeft het huwelijk als band tussen een man en een vrouw een unieke betekenis. De verschillende partners zullen elkaar aanvullen in onderlinge zorg en ook in zorg voor kinderen die binnen het huwelijk geboren worden. (...) In het huwelijk valt een universele structuur te herkennen die uniek is. Niet alleen is deze structuur van betekenis voor de direct betrokkenen. In de voortgang van de geslachten heeft het huwelijk een bijzondere functie, niet alleen biologisch – dat is evident – maar ook in de ordening van de samenleving. Naar onze overtuiging is het belangrijk om een open oog te hebben voor de normativiteit van het huwelijk als basisstructuur van de samenleving in haar voortgang.

Gevolgen

Als de normativiteit van het huwelijk van man en vrouw wordt losgelaten, kan dit verstrekkende gevolgen hebben. Dat bleek wel uit het verloop van het debat in beide Kamers. Het COC had kort vóór het Kamerdebat al gesteld, dat in de toekomst nog gewerkt zal moeten worden aan regelgeving voor hen die voor meer dan één partner verantwoordelijkheid wensen te dragen. Als de norm wordt losgelaten, dat het huwelijk er is voor een man en een vrouw, wat zou dan nog de reden kunnen zijn om ook geen ruimte te laten voor vormen van polygamie?
De *staatssecretaris* meende dat aan vormen van polygamie in Nederland geen behoefte bestond en dat zij ook niet in onze cultuur zouden passen. Daarover doorgevraagd noemde hij als bezwaar dat het maar de vraag is of de gelijkwaardigheid van alle met elkaar getrouwde mannen of vrouwen dan wel voldoende tot haar recht zou komen. Hoewel geen enkele fractie nu al wilde pleiten voor huwelijken van meer personen, wilden verschillende woordvoerders er uitdrukkelijk ruimte voor laten. Zo zei mevr. *Halsema (Groen Links)*:

Voor ons is een belangrijk politiek uitgangspunt dat de wetgever de individuele keuzevrijheid van mensen om in welke vorm dan ook met elkaar te willen leven, niet met formele regels in de weg staat.

In het Eerste Kamerdebat hekelde *Veling* het feit dat er in de benadering van het huwelijk in het wetsvoorstel eigenlijk geen normativiteit is. Er is slechts sprake van wensen van individuele mensen en nu moeten wij de zaken zo regelen dat die wensen gehonoreerd kunnen worden. *Kohnstamm (D66)* ontkende ten stelligste dat hier sprake zou zijn van normloosheid:

Die normen worden op dat ogenblik gemaakt door mensen tezamen, die kennelijk de absolute overtuiging hebben dat op deze wijze voor hen en de samenleving het meeste gedaan kan worden voor elkaar, of zij nu met drie, vier of vijf personen willen trouwen. Ik ontken dat er sprake is van normloosheid op het moment dat zij tot die conclusie komen. (...) Dat zijn niet uw normen en waarden, maar u kunt niet zeggen dat die argumentatie normloos is. Dat is niet zo. U kunt alleen zeggen dat het van tevoren niet bekend is waar over honderd of tweehonderd jaar de grenzen gelegd zullen worden.

In het debat in de Eerste Kamer wilde de *PvdA-fractie* nog een andere mogelijkheid onder ogen zien:

Men zou ook kunnen besluiten het huwelijk geheel uit het

NaderBekeken

Nader Bekeken is een periodieke uitgave van de Stichting Woord en Wereld en verschijnt 11 x per jaar. De Stichting geeft tevens een serie cahiers uit tot versterking van het gereformeerde leven.

Dagelijks bestuur van de Stichting Woord en Wereld
Voorzitter Dr. ir. H.B. Driessen
Secretaris W. Hindriks
Penningmeester W.A. Dreschler

Redactie Nader Bekeken
Hoofdredactie Drs. J.W. van der Jagt
Eindredactie Drs. G. den Dulk
M.J.A. Zwikstra-de Weger
Redactie Dr. A. Bas
Drs. H.J. Boiten
Ds. C. van Dijk
Ds. P.L. Storm

Redactiesecretariaat
Dr. J. Kooistra
Hemsterhuislaan 3, 9752 NA Haren
Tel. 050 - 5344508
Mail: redactie@woordenwereld.nl

Medewerkers Nader Bekeken
Ds. S.M. Alserda, Spakenburg
Ds. J. Beekhuis, Hoogeveen
Ds. C. van den Berg, Amersfoort
Ds. H. van den Berg, Berkel en Rodenrijs
Drs. L. Bezemer, Wezep
Drs. F.J. Bijzet, Kaapstad, ZA
J.H. Bollemaat, Dalfsen
A.C. Breen, Armadale, WA
Drs. E. Brink, Waddinxveen
Drs. J.J. Burger, Veenendaal
Ds. H. Drost, Zwijndrecht
Drs. B.P. Hagens, Soest
Dr. A.N. Hendriks, Amersfoort
Prof. dr. P.H.R. van Houwelingen, Kampen
Drs. A. Kamer, Hoogland
Prof. dr. G. Kwakkel, Kampen
A. van Leeuwen, Papendrecht
Drs. H. van Leeuwen, Berkel en Rodenrijs
Ds. P. Niemeijer, Rijnsburg
Ds. R.Th. Pos, Rijnsburg
Ds. P. Schelling, Amersfoort
G.J. Schutte, Zeist
G. Slings, Lelystad
J. Veenstra, Emmen
Dr. H. Veldman, Zuidhorn
Ds. J. Wesseling, Veenendaal
Dr. W.F. Wisselink, Almelo
Drs. Joh. de Wolf, Amersfoort
Ds. G. Zomer Jzn., Waardhuizen

Vormgeving, prepress, fotografie:
Studio Bert Gort, Leek
Internet: www.woordenwereld.nl
Hier is een register op alle jaargangen beschikbaar
Druk: Koninklijke BDU Barneveld
CD: Nader Bekeken is ook op CD verkrijgbaar.
Inlichtingen: Chr. Bibl. voor Blinden en Slechtzienden, postbus 131, 3850 AC Ermelo, tel. 0341-565 499

Opgave en vragen over abonnementen:
Abonnementen (nieuw, wijziging, beëindiging):
1. via internet:
www.woordenwereld.nl en www.bladenbox.nl, uitsluitend voor het opgeven van nieuwe abonnementen.
www.aboland.nl, voor alle overige wijzigingen
2. schriftelijk:
Abonnementenland, Postbus 20, 1910 AA Uitgeest
3. telefonisch:
0900-ABOLAND of 0900-226 52 63 (€ 0,10 p/m).

Beëindiging abonnement:
Via www.aboland.nl, per post of per telefoon (gegevens hierboven), tenminste 4 weken voor het einde van de abonnementsperiode.

Bezorgklachten kunt u melden op www.sandd.nl/klantenservice/hulp-nodig/

Kijk voor **meer informatie** en uitgebreide **abonnementsvoorwaarden** op www.woordenwereld.nl

Abonnementsprijzen:

Nader Bekeken	34,00
Nader Bekeken + vier cahiers	67,00
Nader Bekeken studenten	16,00
Nader Bekeken PDF	19,00
Nader Bekeken PDF (buitenland Europa)	22,00
Nader Bekeken PDF (buitenland overig)	27,00
Cahiers bij abonnement (per jaar)	36,00
Cahiers, losse verkoop	11,00

Bankrekening: NL 35 ABNA 0592 9319 27
BIC-code: ABNANL2A
Deze tarieven gelden bij machtiging (automatische incasso). Voor betaling per acceptgirokaart of per eigen overschrijving geldt een opslag van € 2,--

Bankrekeningnummer voor **giften**: NL42 RABO 0324 6259 01

De stichting Woord en Wereld heeft geprobeerd alle rechthebbenden te achterhalen en in te lichten. Mocht de vermelding van eigenaar of copyright onjuist of onvolledig zijn, neemt u dan contact op met de redactie.

Niets uit deze uitgave mag vermenigvuldigd worden en/of openbaar gemaakt worden zonder schriftelijke toestemming van de redactie.

ISSN 1380 - 3034

Burgerlijk Wetboek te verwijderen. Burgers kunnen worden vrijgelaten hun duurzame emotionele verhoudingen in kerkelijke of andere rituelen te laten voltrekken. De staat houdt zich hier verder geheel buiten. Hij biedt slechts de mogelijkheid om de verhouding te registreren, zodat deze civiel effect kan hebben. Hij biedt niet langer de mogelijkheid om een plechtigheid te doen voltrekken.

Deze suggestie, die in feite zou neerkomen op een afschaffing van het burgerlijk huwelijk, ging de *staatssecretaris* veel te ver:

Ik denk dat we daar nog lang niet aan toe zijn en naar mijn oordeel is zoiets een grote stap te ver.

Dat laatste mag waar zijn, maar zowel tegen vormen van polygamie als tegen afschaffing van het burgerlijk huwelijk is moeilijk nog blijvend principieel verweer te voeren, als het huwelijk slechts zou gaan om duurzame emotionele verhoudingen tussen mensen.

Ideologie

Terugkijkend op de gevoerde debatten dringt zich de vraag op waarom een politieke meerderheid zich zo sterk maakte voor invoering van het homohuwelijk. Een langdurige traditie in de westerse beschaving werd hiermee doorbroken. Geen land ter wereld had nog een dergelijke stap gezet. *Veling* stelde die door de staatssecretaris bevestigend beantwoorde vraag ook in het Eerste Kamerdebat:

Ik kan niet anders dan concluderen dat het motief voor de voorstellen vooral ideologisch van aard is. Er mag in onze samenleving geen rechtsfiguur bestaan waarin wel heteroseksuele maar geen homoseksuele relaties vorm kunnen krijgen. Het ongelijke moet, wanneer mensen dat willen, toch gelijk worden behandeld.

Hoe sterk deze ideologisch geïnspireerde drang naar gelijkheid was, bleek in het vervolg. Een belangrijke rol speelde de vraag of ambtenaren van de burgerlijke stand verplicht moesten worden elk 'huwelijk nieuwe stijl' te voltrekken, ook als zij ernstige gewetensbezwaren hadden tegen een homohuwelijk. Na aandringen van de christelijke fracties stemde de staatssecretaris in met een praktische oplossing: als in elke gemeente maar de mogelijkheid bestaat een huwelijk van mensen van gelijk geslacht te voltrekken, kan een individuele ambtenaar met gewetensbezwaren hiervan worden vrijgesteld.

Grenzen doorbroken

Een regeling voor gewetensbezwaren zoals we die vanouds kennen in de Nederlandse regelgeving, bijvoorbeeld bij de dienstplicht, de sociale zekerheid en de toepassing van abortus provocatus. De niet-christelijke fracties gingen met deze oplossing – zij het soms met tegenzin – akkoord. Maar niet voor lang. In 2013 kwam een initiatiefwet van D66 tot stand, waarin het ambtenaren van de burgerlijke stand onmogelijk werd gemaakt nog een beroep te doen op hun geweten. De initiatiefnemers beriepen zich hiervoor op:

... het uitgangspunt dat een burgerlijk huwelijk louter een neutrale overheidshandeling is, waarbij godsdienstige overwegingen geen enkele rol spelen, niet bij de Staat, en ook niet bij de betrokken trouwambtenaar.

Maar nog zijn de ijveraars voor het homohuwelijk niet tevreden. Het mag dan zo zijn dat zo'n huwelijk in Nederland voor ieder mogelijk is, in een groot deel van de wereld is men niet zo ver. Daar hecht men nog steeds aan een huwelijk van een man en een vrouw. Natuurlijk kan Nederland via internationale kanalen proberen die andere landen tot andere gedachten te brengen. Maar ondertussen gaat wat zij zien als discriminatie van homostellen, daar door. Kamerleden van D66 zijn daarom op de gedachte gekomen zulke buitenlandse stellen in de gelegenheid te stellen in Nederland te trouwen. Uiteraard zullen die landen zulke Nederlandse bemoeizucht met hun onderdanen niet op prijs stellen. En vermoedelijk zullen zij zo'n 'huwelijk' in hun eigen land ook niet erkennen. Maar *minister Koenders* vindt het toch de moeite waard de mogelijkheid te onderzoeken. In september jl. liet hij de Kamer weten een staatscommissie hierover advies te zullen vragen.
Het is een goede zaak als in kerk en samenleving aandacht bestaat voor de homofiele medemens. Maar al te vaak werd en wordt hij vanwege zijn geaardheid onheus behandeld. Maar in onze ijver om daaraan een eind te maken, mogen geen grenzen worden doorbroken die door God zijn gesteld. Die norm geldt voor ieder mens, ongeacht zijn seksuele geaardheid. Die norm kan ook de overheid niet negeren.

De heer G.J. Schutte is oud-lid van de Tweede Kamer.

U kunt ons steunen door uw voor de belasting aftrekbare giften te storten op rekening NL42 RABO 0324 6259 01 ten name van de Stichting Woord en Wereld te Hardinxveld-Giessendam. Zij die de stichting testamentair willen gedenken, kunnen gebruikmaken van de volgende formulering: Ik legateer (... bedrag invullen ...) vrij van kosten aan de Stichting Woord en Wereld, statutair gevestigd te Haarlemmermeer. Wij zijn een ANBI-instelling.